

Dijital Taylorizm: Kapitalizmin Sessiz Sabiti Olarak Kontrolün Sürekliliği

Digital Taylorism: The Continuity of Control as Capitalism's Silent Constant

Sercan DERELİ¹

Başvuru Tarihi: 08.02.2026

Kabul Tarihi: 04.03.2026

Tür: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler:

Dijital Taylorizm,
Emek Süreci Teorisi,
Algoritmik Yönetim,
Üretim Yönetiminde
Dijitalleşme,
Emek Üzerinde Kontrol

Keywords:

Digital Taylorism,
Labour Process Theory,
Algorithmic
Management,
Digitalisation in
Production
Management,
Control over Labour

Atf Önerisi:
Dereli, S. (2026). Dijital
Taylorizm: Kapitalizmin
Sessiz Sabiti Olarak
Kontrolün Sürekliliği.
*Nazilli İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi
Dergisi*. 7(1). 171-196.
[https://doi.org/10.59113/
niibfd.1884344](https://doi.org/10.59113/niibfd.1884344)

ÖZET

Üretim yönetiminde dijitalleşmenin emek süreci üzerindeki etkilerini, emek süreci teorisi çerçevesinde Taylorizm'in kapitalist üretimde kontrolün sessiz sabiti olarak sürekliliği üzerinden tartışan bu derleme, dijital teknolojilerin yarattığı dönüşümü verimlilik ve otonomi söylemlerinin ötesinde ele almaktadır. Dijitalleşme çoğu zaman esneklik ve katılımcılığı artıran bir kopuş olarak sunulsa da bu çalışmada dijital teknolojilerin emek sürecinde kontrolü çözmekten ziyade ölçüm, standartlaştırma ve denetim mantığını daha yoğun, daha sürekli ve daha az görünür biçimlerde yeniden örgütlediği ileri sürülmektedir. Dijital Taylorizm kavramı, klasik Taylorizm'in emek üzerindeki denetim ilkelerinin algoritmik yönetim, gerçek zamanlı izleme ve veri temelli karar alma pratikleri aracılığıyla güncellenmiş ve derinleştirilmiş biçimlerini tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Bu doğrultuda dijitalleşmenin ölçüm ve izleme kapasitesini nasıl genişlettiği; algoritmik karar alma mekanizmalarının işin örgütlenmesi, performans değerlendirmesi ve davranış yönlendirme üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Ayrıca işin yeniden tasarımı, tasarım-uygulama ayrımı ve kontrol-otonomi gerilimi dijital üretim rejimleri bağlamında ele alınmakta; özellikle lojistik ve eğitim alanlarında görülen standartlaştırma ve sayısallaştırma pratikleri üzerinden süreklilik hattı somutlaştırılmaktadır. Sonuç olarak dijitalleşmenin kontrol-otonomi gerilimini çözmekten ziyade bu gerilimi daha karmaşık, dolaylı ve içselleştirilmiş biçimler altında yeniden ürettiği; esneklik ve teknik yeterlilik söylemlerinin artan ölçüm ve denetim pratiklerini görünmez kılabilirdiği ortaya konulmaktadır.

ABSTRACT

This review discusses the effects of digitalisation in production management on the labour process through the framework of labour process theory, situating Taylorism as the silent constant of control in capitalist production. It examines the transformation brought about by digital technologies beyond discourses of efficiency and autonomy. Although digitalisation is often presented as a rupture that enhances flexibility and participation, this study argues that digital technologies, rather than dissolving control in the labour process, reorganise the logic of measurement, standardisation, and supervision in more intensive, more continuous, and less visible forms. The concept of digital Taylorism is used to describe the updated and intensified forms through which the control principles of classical Taylorism over labour are reproduced via algorithmic management, real-time monitoring, and data-driven decision-making practices. In this context, the study discusses how digitalisation expands capacities for measurement and monitoring, as well as the effects of algorithmic decision-making mechanisms on work organisation, performance evaluation, and behavioural steering. In addition, the redesign of work, the separation between design and execution, and the control-autonomy tension are addressed within the context of digital production regimes; the continuity line is concretised particularly through practices of standardisation and quantification observed in logistics and education. Overall, it is demonstrated that digitalisation does not resolve the control-autonomy tension; rather, it reproduces this tension in more complex, indirect, and internalised forms, while discourses of flexibility and technical competence may render the intensification of measurement and supervisory practices less visible.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, sercan.dereli@hbv.edu.tr, 0000-0002-4083-8559.

1. GİRİŞ

Üretim süreçlerinin dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden örgütlenmesi, son yıllarda emek, yönetim ve kontrol ilişkilerine dair tartışmaları yeniden gündeme taşımıştır. Algoritmik yönetim, büyük veri analitiği, gerçek zamanlı izleme ve performans ölçümü gibi uygulamalar, üretim yönetiminde teknik bir dönüşümün ötesinde, emeğin nasıl örgütlendiği ve denetlendiğine ilişkin daha derin yapısal değişimlere işaret etmektedir. Bu dönüşüm çoğu zaman verimlilik artışı, esneklik ve rasyonelleşme söylemleri üzerinden ele alınmakta ve dijitalleşmenin emek sürecinde daha özerk, daha katılımcı ve daha nitelikli çalışma biçimleri ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir. Ancak bu iyimser savunular, dijital teknolojilerin emek süreci üzerindeki kontrol dinamiklerini nasıl yeniden yapılandığı sorusunu çoğu zaman ikincil plana itmektedir. Üstelik bu yeni kontrol biçimleri çoğu zaman amir gözetimi gibi geleneksel araçlarla değil, emek sürecine gömülü dijital sistemler ve arayüzler üzerinden işlemektedir. Böylece denetim ortadan kalkmamakta, aksine eskisine nazaran daha sürekli ve daha az görünür hâle gelmektedir.

Emek süreci teorisi, üretimi teknik bir koordinasyon problemi olarak değil, sermaye ile emek arasındaki tarihsel güç ilişkilerinin kurulduğu ve yeniden üretildiği bir toplumsal ilişki alanı olarak ele almaktadır. Bununla birlikte teori, tek bir kuramsal çizgiden oluşan bütünlüklü ve içsel olarak uyumlu bir yaklaşım değildir. İlgili literatür içerisinde farklı vurgu ve önceliklere sahip yorumlar bulunmaktadır. Özellikle Harry Braverman'ın (2008) yaklaşımı, Taylorizm'i yalnızca verimliliği artırmayı amaçlayan bir yönetim tekniği olarak değil; işin parçalanması, üretim bilgisinin yönetim tarafından merkezileştirilmesi ve tasarım ile uygulama arasındaki ayırım yoluyla emeğin denetlenmesini kurumsallaştıran tarihsel bir düzenleme olarak kavramsallaştırmaktadır. Braverman'ın analizinde Taylorizm, kapitalist üretim ilişkilerinin emek süreci üzerindeki tahakkümünü derinleştiren yapısal bir dönüşüm olarak okunmaktadır. Ancak emek süreci teorisinin sonraki katkıları, bu çerçeveyi farklı yönlerden tartışmış ve genişletmiştir. Richard Edwards (1979), kapitalist üretimde kontrolün yalnızca işin teknik örgütlenmesi yoluyla değil, teknik, bürokratik ve basit kontrol biçimlerinin farklı bileşimleri aracılığıyla kurulduğunu ileri sürmüştür. Andrew Friedman (1977) ise doğrudan denetim ile sorumlu özerklik stratejileri arasında ayırım yaparak, sermayenin her zaman tek tip ve yoğun bir kontrol mantığına başvurmadığını; belirli koşullarda işçilere sınırlı takdir alanları tanıyan kontrol biçimlerini de tercih edebildiğini göstermiştir. Michael Burawoy (1979) ise emek sürecinde kontrolün yalnızca zorlayıcı mekanizmalarla değil, aynı zamanda rızanın örgütlenmesi ve üretim içi oyunlar aracılığıyla kurulduğunu savunarak Braverman'ın tezini önemli ölçüde dönüştürmüştür. Bu çerçevede emek süreci literatürü içinde Taylorizm'in anlamı ve kapsamı konusunda tam bir kuramsal mutabakat bulunmamaktadır.

Dolayısıyla Taylorizm, tüm emek süreci kuramcılarının üzerinde uzlaştığı tek ve homojen bir açıklama modeli olarak değil; kapitalist üretimde kontrolün nasıl kurulduğuna ilişkin tartışmaların merkezinde yer alan, ancak farklı biçimlerde yorumlanan tarihsel bir referans noktası olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, Taylorizm'i sanayi kapitalizmine özgü geçici bir uygulama olarak değil, kontrol mantığının belirli bir tarihsel biçimlenişi olarak değerlendirmektedir; ancak bu kontrolün biçimleri ve yoğunluğu konusunda literatür içinde önemli ayrışmalar bulunduğu kabul edilmektedir. Bu kuramsal ayrışmaları görünür kılmak, dijitalleşmenin kontrol mantığını tartışırken '*Taylorizm'in sürekliliği*' tezinin hangi anlamda ve hangi sınırlar içinde savunulduğunu netleştirmek açısından gereklidir.

Taylorizm'in tarihsel kontrol mantığının emek sürecinin dijital evresinde hangi mekanizmalar aracılığıyla yeniden üretildiği, emek süreci teorisi çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu doğrultuda üretim yönetiminde dijitalleşmenin Taylorizm ile bir kopuş mu yoksa süreklilik mi temsil ettiği sorusu merkeze alınmaktadır. Dijitalleşmenin, Taylorizm'in ölçüm, standartlaştırma ve kontrol ilkelerini ortadan kaldırmaktan ziyade, bu ilkeleri daha yoğun, daha sürekli ve daha az görünür

biçimlerde yeniden yapılandığı ileri sürülmektedir. Literatürde dijital Taylorizm başlığı altında tartışılan yaklaşımlar, bu bağlamda, klasik Taylorizm'in emek süreci üzerindeki denetim mantığının dijital teknolojiler aracılığıyla güncellenmiş biçimlerini anlamaya imkân veren analitik bir çerçeve olarak ele alınmaktadır.

Dijital Taylorizm burada tek tip ve homojen bir örgütlenme biçimi olarak değil; farklı sektör ve örgütsel bağlamlarda değişen yoğunluk derecelerinde ortaya çıkabilen bir kontrol rejimi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Dijital Taylorizm'in yoğunlaşması, üretim sürecinde ölçüm ve izleme kapasitesinin artması, standartların arayüz ve kod üzerinden zorunlu kılınması, tasarım ile uygulama arasındaki ayrımın teknik sistemler aracılığıyla derinleşmesi, performans hedeflerinin dinamik temel performans göstergeleri üzerinden yeniden üretilmesi ve yaptırım/teşvik mekanizmalarının veri hâline getirilmesi gibi mekanizmaların birlikte ve sistematik biçimde işlemesine bağlıdır. Bu farklılaşma, dijital Taylorizm'in tekil bir örgütlenme modeli değil; belirli kontrol mekanizmalarının bir araya gelme derecesine bağlı olarak yoğunlaşan bir rejim olduğunu göstermektedir.

Üretim yönetiminde dijitalleşmenin yarattığı ölçüm, izleme ve algoritmik karar alma pratikleri; işin yeniden tasarımı, kontrol-otonomi gerilimleri ve rıza-direnç ilişkileri üzerinden incelenmektedir. İşyerlerinde elektronik izlemenin yaygınlaşması da bu dönüşümün somut bir boyutunu oluşturmaktadır; performansın dijital araçlar üzerinden sürekli ölçülmesi, denetimin teknik altyapılar aracılığıyla kurumsallaşmasını mümkün kılmaktadır (Tulunay & Türköz, 2025: 540-542). Bu çerçevede dijitalleşme, emeğin otonomisini otomatik olarak genişleten bir teknolojik kırılma olarak değil; kapitalist üretimde kontrolün örgütlenmesine ilişkin tarihsel bir mantığın yeni araçlar aracılığıyla yeniden kurulması süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, dijitalleşmeyi emek sürecinde bir kopuş olarak değil; Taylorizm'in kontrol rasyonalitesinin farklı sektör ve bağlamlarda değişen yoğunluk derecelerinde yeniden örgütlenişi olarak kavramsallaştırmakta ve bu yeniden örgütlenmenin hangi mekanizmalar ve hangi bağlamsal koşullar altında belirginleştiğini analitik olarak sistematize etmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma literatüre üç yönlü bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, dijital Taylorizm'i sabit ve homojen bir örgütlenme biçimi olarak değil, farklı sektör ve örgütsel bağlamlarda değişen yoğunluk derecelerinde ortaya çıkabilen bir kontrol rejimi olarak kavramsallaştırarak analitik bir ayrım çerçevesi önermektedir. İkinci olarak, Taylorizm'in ölçüm, standartlaştırma, tasarım-uygulama ayrımı ve denetim gibi kurucu ilkeleri ile algoritmik karar çerçeveleri, arayüz temelli kontrol, dinamik performans göstergeleri ve veri hâline getirilmiş yaptırım mimarileri gibi dijital mekanizmalar arasındaki süreklilik hattını sistematik biçimde ortaya koyan kavramsal bir çerçeve önermektedir. Üçüncü olarak ise, dijitalleşmeyi kopuş ve özerklik anlatıları üzerinden açıklayan yaklaşımların hangi kontrol biçimlerini görünmez kıldığını tartışarak literatürdeki iyimser teknolojik determinizm eğilimlerine eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma sistematik bir literatür taraması niteliğinde değildir; kavramsal bir tartışma yürütmektedir. Bununla birlikte, dijital Taylorizm literatürünün tematik genişlemesini gösteren çalışmalar, konunun hem uluslararası hem de Türkçe yazında artan bir görünürlük kazandığını ortaya koymaktadır (Bal ve Yılmaz, 2025).

Çalışma şu şekilde yapılandırılmıştır: Birinci bölümde Taylorizm, emek sürecinde kontrolün kurucu mimarisi olarak tarihsel ve kuramsal bağlamı içinde yeniden ele alınmaktadır. İkinci bölümde dijitalleşmenin üretim yönetiminde ölçüm, izleme ve müdahale mantığı veri temelli yönetim pratikleri üzerinden tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde dijital Taylorizm, kontrol mantığının güncellenmesi ve derinleştirilmesi çerçevesinde kavramsallaştırılmaktadır. Dördüncü bölümde ise dijital Taylorizm'in hangi koşullar altında yoğunlaştığı ve hangi koşullar altında sınırlandığı analiz edilmektedir. Sonuç bölümünde elde edilen bulgular, Taylorizm'in kapitalist üretim ilişkileri içindeki sürekliliği bağlamında genel bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

2. TAYLORİZM'İ YENİDEN OKUMAK: EMEK SÜRECİNDE KONTROLÜN KURUCU MİMARLIĞI

Emek süreci teorisi kapsamında Taylorizm'i verimlilik merkezli bir yönetim tekniği olarak değil, kapitalist üretimde kontrolün hangi ilkelerle kurulduğunu ve nasıl kalıcılaştığını gösteren kurucu bir tarihsel düzenleme olarak ele almak mümkündür. Bu bölüm, Taylorizm'in emek süreci literatürü içindeki kuramsal yerini, bilgi-kontrol ilişkileri ve tahakküm mantığı üzerinden tartışmaktadır.

Marx'ın (2020) tahlilinde emek süreci, üretimi yalnızca teknik bir faaliyet alanı olarak değil; sermayenin emek üzerinde kontrol kurarak artı-değere el koyduğu tarihsel bir toplumsal ilişki olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, 20. yüzyılda Braverman'ın (2008) çalışmasıyla emek süreci teorisi başlığı altında yeniden canlanmış; emeğin örgütlenmesi, üretim bilgisinin mülkiyeti ve yönetsel kontrol mekanizmalarını merkeze alan bir analiz geleneğine dönüşmüştür. Sonraki katkılar ise bu yaklaşımı farklı kontrol rejimleri ve rıza biçimleri üzerinden genişletmiş; özellikle Burawoy (1979), Friedman (1977) ve Edwards (1979), kapitalist üretimde denetimin yalnızca zorlayıcı değil, aynı zamanda örgütsel ve ideolojik mekanizmalar aracılığıyla kurulduğunu göstermiştir.

Bu kuramsal çerçeve içinde Taylorizm, emek sürecinde kontrolün nasıl kurumsallaştığını gösteren tarihsel bir dönüm noktasına karşılık gelmektedir. Frederick Winslow Taylor'ın geliştirdiği bilimsel yönetim yaklaşımı, kapitalist üretim sürecinde emeğin örgütlenme ve denetim biçimleri ile işin yeniden düzenlenme mantığını görünür kılan '*tarihsel bir yönetim mantığı*' olarak değerlendirilmektedir. Taylorizm, bu nedenle, verimliliği artırmayı hedefleyen teknik bir yöntemler toplamına indirgenmemekte; işin tanımı, üretim bilgisinin mülkiyeti ve denetim ilkeleri üzerinden emek sürecini yeniden kuran kurumsallaşmış bir yönetsel düzenleme olarak okunmaktadır. Dolayısıyla Taylorizm, emek süreci literatüründe, işin parçalanması, standartlaştırılması ve kontrol altına alınması yoluyla sermayenin üretim üzerindeki tahakkümünü derinleştiren tarihsel bir aşamayı temsil etmektedir. Bu kontrol mantığının sürekliliği, üretim teknolojileri değişse dahi ölçüm, standartlaştırma ve denetim ilkelerinin farklı mekanizmalar aracılığıyla yeniden kurulabilmesinde izlenebilmektedir. Bu süreklilik hattı, bir sonraki bölümde ayrıntılandırılacağı üzere, dijital üretim rejimlerinde yeni teknik araçlar ve arayüzler aracılığıyla farklı biçimlerde görünür hâle gelmektedir. Dijital üretim rejimlerinde bu tahakküm mantığı, işin nasıl yapılacağını fiilen belirleyen görev atama, yönlendirme ve performans ekranları gibi arayüzler ve üretim sürecine gömülü dijital izleme sistemleri üzerinden, işin temposunu ve değerlendirme ölçütlerini veri üzerinden tanımlayan koordinasyon mekanizmaları aracılığıyla yeniden üretilmektedir (Scolari, 2009: 4-8; Meyer vd., 2019: 17; Koşar, 2025: 268).

2.1. Zamanın ve Hareketin Hesabı: Ölçüm-Standartlaştırma-Denetim Rejimi

Taylorizm, emek süreci üzerinde kontrolün kurulmasında ölçüm ve standartlaştırmayı merkezî araçlar hâline getirerek, işin hızını, yoğunluğunu ve yürütülme biçimini yönetsel denetimin konusu hâline getirmiştir. Ölçümün *en iyi yöntem* iddiasıyla birleşmesi, işi parçalanabilir ve karşılaştırılabilir birimlere dönüştürürken, zamanın ve hareketin yönetimi üzerinden emeği disiplin altına alan kalıcı bir kontrol mantığını da kurumsallaştırmıştır.

Bir üretim yönetimi anlayışı olarak Taylorizm, emek süreci teorisi çerçevesinde ele alındığında, üretimde verimliliğin artırılmasına yönelik teknik bir arayıştan ziyade, işin içerik, hız ve yürütülme biçiminin yönetim tarafından sistematik olarak yeniden tanımlandığı bir standartlaşma rejimini ifade etmektedir. Taylor'ın (2014) bilimsel yönetim yaklaşımı, üretim sürecini ölçülebilir, karşılaştırılabilir ve denetlenebilir birimler hâline getirmeyi amaçlamakta ve bu doğrultuda işin bilgiye dayalı olarak çözümlenmesini, parçalanmasını ve yeniden düzenlenmesini merkeze almaktadır. Emek süreci teorisi literatürü, bu yönüyle Taylorizm'i üretim sürecinde teknik rasyonalitenin tarafsız bir uygulaması olarak değil, zanaat üretiminde

de görülebilen işin incelenmesi ve denetlenmesi işlevlerinin kapitalist emek sürecine özgü biçimde yönetsel bir üstyapı tarafından sistematik olarak üstlenilmesi ve bu yolla sermayenin emek üzerindeki kontrolünün derinleştirilmesi olarak değerlendirmektedir (Braverman, 2008: 108).

Verimlilik kavramı Taylorizm bağlamında, çıktı artışından çok, işin *en iyi yöntem* doğrultusunda standartlaştırılması üzerinden tanımlanmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Taylor, yöneticilerin yeni sistem aracılığıyla işçilerin sahip oldukları bilgileri toplamasına, sınıflandırmasına ve düzenlemesine imkân veren; bu bilgileri işçilerin günlük çalışmalarında kullanılacak kural, formül ve kanunlara dönüştüren bir bilimsel yönetim yaklaşımı geliştirmektedir. Böylece birçok kural ve formül, işçilerin yargılarının yerini almakta ve işçinin hareketleri planlamacı tarafından belirlenen plana uygun biçimde yürütülmektedir (Taylor, 2014: 38-40).

Bu süreçte üretim bilgisi, işçinin deneyimine ve sezgisine dayalı örtük bir bilgi alanı olmaktan çıkarılmakta; ölçüm, sınıflandırma ve kayıt yoluyla yönetimin denetimine geçirilmektedir. Braverman (2008: 128-135), bu dönüşümü emek sürecinde tasarım ile uygulamanın sistematik biçimde ayrıştırılması olarak tanımlamakta ve Taylorizm’i bu ayrışmanın tarihsel olarak kurucu bir örneği şeklinde konumlandırmaktadır. Bu yeniden düzenleme, üretkenlik artışını işçilerin planlama ve tasarım gibi düşünsel işlevlerden ayrıştırılarak uygulama aşamasına yönlendirilmesi üzerinden gerekçelendirmekte; kafa ve kol emeği arasındaki ayrışmayı derinleştirirken kol emeğinin kendi içinde daha ayrıntılı alt görevlere bölünmesi eğilimini de güçlendirmektedir.

Standartlaşma, Taylorizm bağlamında yalnızca üretim akışının düzenlenmesini değil, işin zamanlamasının ve hızının da yönetsel olarak belirlenmesini içermektedir. Bu çerçevede bilimsel yönetim, *işin bilimsel incelenmesini* bağımsız bir bilgi kaynağı olarak konumlandırmakta ve yönetimin üretimin nasıl gerçekleştiğini ayrıntılarıyla bilmedikçe iş görevlerini kesin biçimde yönlendiremeyeceğini varsaymaktadır. Bu mantığın pratik karşılığı olarak kronometre, *verimlilik mühendisinin* temel aracı hâline gelmekte; zaman ölçümü ise üretim sürecinin teknik bir gereği olmaktan çok, emeğin yoğunluğunu ve hızını denetlemeye yönelik bir disiplin mekanizması olarak işlemektedir (Edwards, 1979: 99-112).

Emek süreci literatürü, Taylorizm’in bu yönünü, yakın gözetim ve bireysel işçi sorumluluğunu asgari seviyeye indirme yoluyla işçinin işi yapma biçimi, temposu ve karar süreçleri üzerindeki takdir alanını daraltmaya yönelik bir doğrudan denetim stratejisi olarak tartışmakta ve bu stratejiyi işçilere *sorumlu özerklik* tanıyan yaklaşımların karşısına yerleştirmektedir. Bu çerçevede standartlaştırılmış iş süreçleri, işçinin üretim üzerindeki inisiyatif kapasitesini sınırlandırmakta; işin nasıl, ne hızda ve hangi yöntemle yapılacağına ilişkin değişkenlik alanını daraltarak kontrolün daha sistematik bir biçimde örgütlenmesine hizmet etmektedir (Friedman, 1977: 6).

Ne var ki kontrolün yalnızca standartlaştırma ve doğrudan gözetim üzerinden kurulmadığını gösteren çalışmalar, Taylorizm sonrası rejimlerde denetimin rıza mekanizmalarıyla nasıl tamamlandığını tartışmaya açmaktadır. Verimlilik ve standartlaşma arasındaki ilişki, emek süreci teorisi açısından yalnızca üretkenlik artışı üzerinden değil, güç ilişkileri bağlamında da ele alınmaktadır. Standartlaştırılmış iş süreçleri üretimde belirsizliği azaltmaktadır; ancak işin nasıl yapılacağına ilişkin karar alma yetkisini işçiden yönetime devretmek suretiyle kontrolün kurumsallaşmasına hizmet etmektedir. Bu nedenle standartlaşma, yalnızca teknik bir düzenleme değil, üretim bilgisinin merkezileştirilmesi ve emek sürecinin yönetilebilir kılınması yoluyla denetimin yeniden örgütlenmesinin araçlarından biri olarak işlemektedir. Bununla birlikte, emek süreci literatürü içinde bu kontrol mantığının tek yönlü ve her bağlamda geçerli bir standartlaşma süreciyle açıklanamayacağı da vurgulanmaktadır. Burawoy (1979: 25-30), Taylorizm sonrası üretim rejimlerinde kontrolün yalnızca zorlama üzerinden değil, giderek artan ölçüde rızanın örgütlenmesiyle tamamlandığını; artı değerın güvence altına alınmasının

baskı ile rızanın farklı bileşimleri üzerinden anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir. Burawoy'un yaklaşımı, Braverman'ın standartlaşma ve vasıfsızlaşma merkezli açıklamasını tüm kapitalist emek süreçleri için ayırt edici bir özellik olarak genelleştirmeye temkinli yaklaşmakta; standartlaştırılmamış, yer yer esnek ve değişken pratiklerin de kapitalist nitelikte emek süreçleri olarak işleyebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede artı değerın süreklileştirilmesi, ücret ilişkisi üzerinden işçinin kapitaliste bağımlı kılınmasıyla; artı değerın gizlenmesi ise kimi bağlamlarda patronun işyerindeki doğrudan görünürlüğünün azalmasıyla ortaya çıkan yönetim biçimleri, işçiler arasındaki rekabeti örgütleyen üretim içi oyunlar ve ideolojik müdahaleler aracılığıyla mümkün hâle gelmektedir. Dolayısıyla burada standartlaşma, Burawoy açısından rızanın ve artı değerın gizlenmesinin zorunlu koşulu olarak değil; bazı üretim rejimlerinde kontrol mimarisinin bir bileşeni olarak işleyebilecek, ancak tek başına açıklayıcı olmayan bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Taylorizm'in standartlaşma mantığı, üretimin kapitalist örgütlenmesiyle doğrudan ilişkilendirilmektedir. İşin parçalanması ve basitleştirilmesi, üretim sürecinin farklı işçiler arasında kolayca yeniden dağıtılmasını mümkün kılmakta ve bu durum emeğin ikame edilebilirliğini artırmaktadır (Braverman, 2008: 95). Standartlaştırılmış görev tanımları, üretimin sürekliliğini güvence altına alırken işçinin üretim süreci üzerindeki pazarlık gücünü de sınırlandırmaktadır.

Emeğin ikame edilebilirliğinin artması ve işçinin pazarlık gücünün sınırlandırılması, Taylorizm'in genel yönetsel görev belirleme ile düzen ve disiplin anlayışının yetersiz kaldığı koşullarda geliştirilen daha sistematik kontrol tekniklerine dayandığını göstermektedir. Bu yönüyle Taylorizm, herhangi bir teknoloji düzeyinde uygulanabilir kontrol teknikleri üreten ve emeğin kolektif direniş kapasitesini zayıflatan bir yönetsel düzenleme olarak değerlendirilmektedir (Thompson, 1983: 74).

Taylorizm, modern üretim biçimlerinde kullanılan araçlar değişse de mantığı süreklilik gösteren bir kontrol mekanizması olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle Taylorizm'in verimlilik ve standartlaşma anlayışı, sonraki üretim rejimlerinde farklı biçimler olsa da sürekliliği üzerinden tartışılmakta; Fordist üretimden yalın üretime ve çağdaş dijital üretim biçimlerine uzanan çizgide işin ölçülmesi ve standartlaştırılması mantığının farklı araçlar aracılığıyla sürdürüldüğü vurgulanmaktadır (Thompson & Smith, 2010: 1-16). Bu süreklilik, Taylorizm'i raf ömrü olan bir yönetim anlayışı ya da tarihsel olarak sınırlı bir uygulama olmaktan çıkararak kapitalist üretimin yönetsel rasyonalitesinin temel bileşenlerinden biri hâline getirmektedir. Dolayısıyla verimlilik ve standartlaşma, Taylorizm bağlamında yalnızca bir üretim tekniği değil, emek sürecinin yönetimine ilişkin kalıcı bir mantığı temsil etmektedir.

2.2. Bilgiyi Sahiplenmek: Tasarım-Uygulama Ayrımı ve Kontrolün Merkezileşmesi

Taylorizm, yalnızca işin standartlaştırılması yoluyla değil, üretim bilgisinin sistematik biçimde merkezileştirilmesi aracılığıyla da emek üzerindeki kontrolün yeniden yapılandırılmasını ifade etmektedir. Taylor'ın bilimsel yönetim yaklaşımı, üretim sürecine ilişkin bilginin işçilerin deneyim ve sezgilerine dayalı dağınık bir kaynak olmaktan çıkarılarak yönetim tarafından toplanan, sınıflandırılan ve yeniden dağıtılan bütünlüklü bir bilgi rejimine dönüştürülmesini hedeflemektedir (Taylor, 2014). Bu dönüşüm, üretim bilgisinin mülkiyetinin işçiden yönetime kaydırılması anlamına gelmekte ve kontrolün yalnızca fiziksel değil, bilişsel düzeyde de kurumsallaşmasına zemin hazırlamaktadır. Braverman (2008: 174), bu süreci emek sürecinde bilginin merkezileştirilmesi yoluyla yönetimin üretim üzerindeki yapısal üstünlüğünün tesis edilmesi olarak değerlendirmektedir.

Bilginin merkezileşmesi, Taylorizm bağlamında tasarım ile uygulama arasındaki yapısal ayrım üzerinden somutlaşmaktadır. Üretimin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin kararlar, ölçüm, analiz ve kural belirleme süreçleri aracılığıyla yönetsel bir uzmanlık alanına dönüştürülmekte; işçiler ise önceden belirlenmiş planların uygulanmasından sorumlu kılınmaktadır. Marglin (1974: 61-

62, 84), bu ayrışmayı kapitalist üretimde verimlilikten çok otoritenin tesisine hizmet eden tarihsel bir düzenleme olarak değerlendirmekte ve iş organizasyonunun üretimin teknik gerekliliklerinden ziyade denetim ihtiyacı doğrultusunda yeniden yapılandırıldığını ileri sürmektedir. Bu çerçevede bilgi, üretimin kolektif bir çıktısı olmaktan çıkarılmakta; yönetim tarafından el konulan ve emek üzerindeki denetimi pekiştiren stratejik bir kaynak hâline getirilmektedir.

Taylorizm'de bilginin merkezileşmesi, yalnızca örgütsel bir yeniden düzenleme değil, doğrudan bir kontrol mekanizması olarak işlemektedir. Edwards'ın (1979: 20, 112-113) teknik kontrol kavramsallaştırması, makinelerin tasarımı ve iş akışının planlanmasının, emek gücünün yararlı emeğe dönüştürülmesini güvence altına alacak biçimde kurgulandığını vurgulamaktadır. Bu tür bir kontrol, doğrudan gözetim ve baskı biçimlerine başvurmaksızın işçinin davranışlarını üretim sürecinin teknik gereklilikleri aracılığıyla yönlendirmektedir. Littler (1982: 35-42, 72), bu sürecin yönetsel bilgi birikimini kurumsallaştırarak denetimi kişisel ilişkilerden kopardığını ve daha soyut, ancak aynı zamanda daha kalıcı bir kontrol biçimi yarattığını belirtmektedir.

Bilginin merkezileşmesi, aynı zamanda işçilerin üretim süreci üzerindeki özerkliğinin daralmasına yol açmaktadır. Tasarım ve karar alma yetkilerinin yönetsel düzeyde yoğunlaşması, işçilerin üretim sürecine ilişkin kolektif müzakere kapasitesini sınırlamakta ve işin içeriğine ilişkin söz söyleme alanlarını daraltmaktadır. Friedman (1977: 6-7, 92), bu durumu doğrudan denetim stratejisinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirmekte; Taylorizm'i işbölümü aracılığıyla uygulanan doğrudan denetim anlayışının gelişmiş bir biçimi olarak ele almakta ve işgücünün sorumluluk alanını asgariye indirmeyi hedefleyen bir kontrol mantığı ürettiğini belirtmektedir.

Wood (1989: 2-22), Friedman'ın doğrudan denetim vurgusunu bir adım ileri taşıyarak üretim bilgisinin merkezileştirilmesini, emek sürecinde belirsizliği azaltırken aynı zamanda işçi inisiyatifini yapısal olarak sınırlandıran bir yönetsel tercih olarak ele almaktadır. Taylorizm'in yönetim stratejisini, yönetimin üretim süreçlerinin organizasyonu üzerinde bir bilgi tekeli kurma arayışı olarak tanımlayan Wood, bu anlayışın emek sürecinde zihinsel tasarım ile fiziksel uygulamayı birbirinden kopardığını savunmaktadır. Bu ayrımın modern üretim rejimlerindeki güncellenmiş görünümüleri, örneğin otomasyon ve programlanabilir teknolojiler aracılığıyla karar alma ve tasarım işlevlerinin yönetsel düzeyde yoğunlaşmasında izlenebilmektedir. Özellikle otomasyon süreçlerinde yönetimin programlama ve teknoloji üzerinde kurduğu hâkimiyet, işçiyi üretim sürecindeki karar mekanizmalarından dışlayarak onu ağırlıklı önceden tanımlanmış talimatları uygulayan bir konuma indirgemektedir. Bu doğrultuda bilgi üzerindeki yönetsel denetim, işçinin iş üzerindeki takdir yetkisini yapısal olarak sınırlandırmakta ve emek sürecini öngörülebilirlik temelinde kontrol altına almayı hedeflemektedir.

Bununla birlikte kontrolün bu biçimi, emek sürecindeki denetimi bütünüyle bilginin merkezileştirilmesine indirgenebilir bir mekanizma olarak ele alınmamaktadır. Burawoy (1979), Taylorizm sonrası üretim rejimlerinde kontrolün giderek artan ölçüde rızanın örgütlenmesi aracılığıyla yeniden üretildiğini; artı değerın güvence altına alınmasının baskı ile rızanın farklı bileşimleri üzerinden anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle Burawoy'un yaklaşımı, Braverman'ın Taylorizm ve standartlaşmaya atfettiği merkezi açıklayıcılığın sınırlarına işaret etmekte; kapitalist emek sürecinin 'tam' Taylorizm'e uğramış iş düzenlemeleri olmaksızın da ücret ilişkisi, üretim içi rekabet, işyeri oyunları ve ideolojik müdahaleler gibi mekanizmalar üzerinden sürdürülebileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Taylorizm, Burawoy açısından kapitalist emek sürecinin zorunlu ve ayırt edici koşulu değil, belirli tarihsel ve örgütsel bağlamlarda ortaya çıkan kontrol biçimlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Taylorizm'de bilginin merkezileştirilmesi, modern üretim biçimlerinde farklı mekanizmalar aracılığıyla devam eden yapısal bir eğilim olarak ele alınmaktadır. Hyman (1987) ve Montgomery (1987), üretim bilgisinin yönetim tarafından kontrol edilmesini kapitalist emek

sürecinin sürekliliğini sağlayan temel unsurlardan biri olarak değerlendirmekte ve bu eğilimin tarihsel olarak farklı örgütsel formlar altında yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu süreklilik, Taylorizm'i tarihsel olarak geride bırakılmış bir yönetim modeli olmaktan çıkararak kapitalist üretimin emek üzerindeki kontrolünü yeniden üreten kalıcı bir yönetsel rasyonalitenin parçası hâline getirmektedir. Dolayısıyla bilginin merkezileşmesi, Taylorizm bağlamında yalnızca örgütsel bir düzenleme değil, emek sürecinin denetimine ilişkin süregelen bir kontrol mantığını temsil etmektedir.

Taylorizm'i, belirli bir tarihsel döneme özgü tekniklerden ziyade, üretimin nasıl denetleneceğine ilişkin daha genel bir yönetsel rasyonalitenin kurucu yaklaşımlarından biri olarak ele almak mümkündür. Üretim bilgisinin merkezileştirilmesi ve tasarım ile uygulama arasındaki ayrımın kurumsallaştırılması, Taylorizm ile birlikte belirginleşen ve sonraki üretim rejimlerinde farklı enstrümanlar aracılığıyla yeniden üretilen temel ilkeler olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle Taylorizm, kapitalist üretimde kontrolün örgütlenmesine ilişkin kalıcı bir mantığın tarihsel referans noktalarından biri olarak konumlandırılmaktadır.

Üretim teknolojilerindeki dönüşümler, bu kontrol mantığını ortadan kaldırmaktan ziyade, çoğu durumda daha karmaşık ve dolaylı biçimlerde yeniden yapılandırmaktadır. Ölçüm, standartlaştırma ve bilginin merkezileştirilmesi ilkeleri korunmakta; ancak bu ilkeler yeni teknik ve örgütsel mekanizmalar aracılığıyla uygulanmaktadır. Bu durum, Taylorizm'in sürekliliğini özellikle dijitalleşme bağlamında yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Bir sonraki bölümde, bu kontrol mantığının veri temelli yönetim ve algoritmik karar süreçleri aracılığıyla nasıl güncellendiği tartışılmaktadır.

3. VERİYLE YÖNETMEK: DİJİTALLEŞMENİN ÖLÇÜM-İZLEME VE MÜDAHALE MANTIĞI

Üretim yönetiminde dijitalleşme, üretim süreçlerinin tasarımı, izlenmesi ve denetlenmesine ilişkin yönetsel işlevlerin dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden örgütlenmesini ifade etmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca teknik verimlilik artışlarına indirgenemeyecek ölçüde, üretim sürecinin görünürlüğünü ve ölçülebilirliğini artırarak yönetimin müdahale kapasitesini genişletmekte; dolayısıyla yönetsel kontrolün dayandığı bilgi altyapısını yeniden tanımlamaktadır. Üretim sürecine ilişkin verilerin gerçek zamanlı toplanması ve işlenmesi, karar alma süreçlerini giderek daha fazla ölçüm ve izleme rejimlerine bağımlı kılmakta; denetimi ise süreklileştirmektedir. Bu bölüm, dijitalleşmenin üretim yönetiminde ölçüm, izleme ve veri temelli müdahale mantığını nasıl ürettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ancak bu mantığın örgütlerdeki sonuçları kendiliğinden bir kontrol artışı üretmemekte; denetim-otonomi dengesi örgütsel bağlam, yönetim tercihleri ve işçi failliği tarafından belirlenmektedir (Noponen vd., 2024). Bu çerçevede dijitalleşmenin, yalnızca teknolojik bir modernizasyon olarak değil; işin örgütlenmesini, sorumluluk dağılımını ve kontrol mekanizmalarını dönüştüren sosyo-teknik bir yeniden yapılanma olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Meyer vd., 2019). Bu dönüşümün ilk ve en görünür boyutunu, üretim sürecinin gerçek zamanlı ölçüm ve izleme rejimleriyle sürekli görünür kılınması oluşturmaktadır.

3.1. Gerçek Zamanlı Gözetim: Sürekli Ölçüm, İzlenebilirlik ve Performansın Görünür Hâle Gelmesi

Üretim yönetiminde dijitalleşme, emek sürecinin ölçülebilirliğini ve izlenebilirliğini genişleterek kontrolün kurucu dayanaklarını yeniden yapılandırmaktadır. Bu dönüşüm, üretim sürecine ilişkin verilerin gerçek zamanlı olarak toplanmasını, karşılaştırılmasını ve raporlanmasını mümkün kılmakta; böylece işin temposu, süreleri, sapmaları ve performans çıktıları süreklilik arz edecek şekilde görünür hâle gelmektedir. Ölçüm, yalnızca performansı takip etme aracı olarak işlev göstermemekte; aynı zamanda standart belirleyen, sapmayı tanımlayan ve müdahale kapasitesini kurumsallaştıran bir yönetim mantığı üretmektedir

(Merchant & Van der Stede, 2017: 34-38, 91). Dijital emek rejimlerinde bu müdahale çoğu zaman açık amir gözetimi şeklinde değil, arayüzlere gömülü kurallar ve algoritmalar üzerinden teknik bir zorunluluk gibi işlemektedir. Bu sayede kontrol ilişkisi görünmez hâle gelmekte ve itirazlar yöneticiye değil, çoğu durumda sistemin işleyiş mantığına yöneltilmektedir (Gerber & Krzywdzinski, 2019: 121-123; Koşar, 2025: 268). Dijitalleşme ile birlikte ölçüm-izleme temelli bu müdahale mantığı, dönemsel raporlama pratiklerinden çıkarak kesintisiz izleme ve anlık geri besleme döngülerine dönüşmektedir.

Bu bağlamda ölçüm ve izleme mantığı, üretimin rasyonelleştirilmesinde kullanılan geleneksel yöntemlerle süreklilik taşımakta; ancak dijital teknolojiler aracılığıyla kapsamı ve yoğunluğu belirgin biçimde artmaktadır. Taylorist ölçüm mantığı üretim zamanlarını sınırlı örneklerle üzerinden standartlaştırmaya yönelirken, çağdaş dijital sistemler üretim sürecinin çok daha geniş bir bölümünü veriye çevrilebilir hâle getirmektedir. Bu tür nicelleştirme, yalnızca temsil edici bir ölçüm değil; mekânı, bedeni ve hareketi sayısal olarak yeniden kurarak daha öngörülebilir ve yönetilebilir bir soyut mekân üretme kapasitesine sahiptir (Jones, 2013: 253-254, 259). Özellikle sensör teknolojileri, nesnelerin interneti ve üretim yürütme sistemleri, üretim hattındaki hareketleri, duruşları, hız değişimlerini ve kalite sapmalarını sürekli olarak kayıt altına almaktadır. Bu sürekli veri akışı, üretim sürecinin dijital temsiline dayalı olarak optimizasyon, öngörücü bakım ve kalite yönetimi uygulamalarını mümkün kılmakta; aynı zamanda yönetimin üretim süreci üzerindeki izleme ve müdahale kapasitesini daha yoğun ve kesintisiz hâle getirmektedir (Kagermann vd., 2013: 5-19; Frank vd., 2019: 17-19).

Ölçüm ve izleme, dijital üretim ortamlarında yalnızca teknik verimlilik hedefleri açısından değil, aynı zamanda emek sürecinin yönetimi açısından da belirleyici hâle gelmektedir. Ölçülebilirlik, işin içeriğini sayısal göstergeler üzerinden yeniden tanımlamakta; işçinin performansı, işin tamamlanma hızı, hata oranı, çıktı miktarı ve hatta mikro düzeyde davranış kalıpları ölçütlere dönüştürülmektedir. Bu süreç, yönetimin müdahale alanını genişletmekte; normal performansın ne olduğu, hangi sapmaların kabul edilemez sayılacağı ve hangi davranışların ödüllendirileceği ölçüm sistemleri üzerinden kurumsallaşmaktadır. Bu nedenle performans ölçümü, yalnızca bilgi üretmekle sınırlı kalmamakta; örgütsel davranışı ve çalışma temposunu biçimlendiren, hedefleri yeniden üreten ve emek süreci üzerinde disipline edici bir düzen kuran bir yönetsel mekanizma olarak işlemektedir (Power, 1997: 4-9, 82-90; Townley, 1993: 235-236). Bu disiplinin işleyişi, kontrolün yalnızca izleyen değil, aynı zamanda belirli çalışma biçimlerini normal ve doğru olarak kuran bir düzenek gibi görünmesine de dayanmakta; bu görünüm çoğu zaman dijital sistemlerin kullanıcıya açılan katmanı üzerinden üretilmektedir. Bu bağlamda arayüz tasarımı, belirli eylem yollarını sezgisel ve doğal gösterirken, arka plandaki normları ve güç ilişkilerini görünmez kılabilmektedir (Scolari, 2009: 19).

Dijital izleme, bu disiplin düzenini daha ince taneli ve daha sürekli bir forma dönüştürmektedir. Çalışma ortamında elektronik izleme sistemleri, çağrı merkezlerinden depo lojistiğine, perakendeden üretim hatlarına kadar geniş bir alanda iş süreçlerini kayıt altına almaktadır. Bu tür sistemler, yalnızca kontrol kapasitesini artırmakla kalmamakta; aynı zamanda işçilerin öz-denetim davranışlarını güçlendirerek denetimi dışsal baskıdan içsel uyuma doğru yeniden örgütlemektedir (Ball, 2010: 90-93; Lyon vd., 2012: 1-9). Bu çerçevede ölçüm sistemleri, performansı yalnızca izleyen değil, emek sürecinin normlarını üreterek çalışma davranışını şekillendiren bir yönetsel mekanizma olarak işlemekte; denetim, teknik bir gereklilik görünümü kazanarak iş akışına gömülü dijital düzenekler üzerinden süreklileşmektedir (Koşar, 2025: 272).

Ölçüm ve izleme rejiminin süreklileşmesi, üretim yönetiminde karar alma süreçlerinin veri temelli hâle gelmesiyle de yakından ilişkilidir. Büyük veri analitiği ve iş zekâsı uygulamaları, üretim tasarımı, kapasite kullanımı, kalite kontrol ve tedarik yönetimi gibi alanlarda karar destek mekanizmaları sunmaktadır. Ancak emek süreci açısından bakıldığında bu mekanizmalar, kararın gerekçesini objektif veri söylemi üzerinden meşrulaştırarak yönetsel

müdahaleyi tartışma dışına itebilmektedir. Bu yönüyle ölçüm ve izleme mantığı, yalnızca teknik bir gelişim hattı değil; üretim sürecinde otoritenin kurulması ve yeniden üretilmesi açısından merkezi bir işleve sahiptir (Orlikowski, 1992: 417).

Bu çerçevede üretim yönetiminde dijitalleşme, ölçüm ve izleme kapasitesini artırarak üretim sürecinin görünürlüğünü, karşılaştırılabilirliğini ve müdahale edilebilirliğini genişletmektedir. Söz konusu genişleme, bir yandan verimlilik, kalite ve süreklilik hedeflerini desteklerken, diğer yandan emek sürecinin yönetimini daha yoğun, daha sürekli ve daha kurumsallaşmış bir kontrol mantığına bağlamaktadır. Dolayısıyla ölçüm ve izleme, dijitalleşmenin üretim yönetimindeki etkilerini açıklamada teknik bir araçtan ziyade, emek sürecinin yeniden düzenlenişini kavramaya imkân veren temel bir analitik dayanak olarak ortaya çıkmaktadır.

3.2.Kodla Yönetim: Algoritmik Karar Alma, Puanlama ve Davranışın Yönlendirilmesi

Üretim yönetiminde dijitalleşmenin belirli bir düzeyinde ortaya çıkan algoritmik yönetim, üretim sürecine ilişkin karar alma, tasarım ve denetim işlevlerinin giderek artan ölçüde yazılım temelli sistemler aracılığıyla yürütülmesini ifade etmektedir. Bu yönetim biçiminde algoritmalar, üretim verilerini analiz etmekte, performans ölçütlerini tanımlamakta ve iş süreçlerinin nasıl yürütüleceğine ilişkin yönetsel kararları önceden kodlanmış kurallar çerçevesinde üretmektedir. Böylece karar alma süreci, bireysel yönetsel takdirden ziyade teknik sistemler içinde tanımlanan parametrelere ve hesaplama süreçlerine bağlanmakta; yönetsel otorite ise kararın uygulanmasından çok kararın teknik olarak üretilme biçimi üzerinden yeniden örgütlenmektedir (Beer, 2016: 3).

Algoritmik yönetim, üretim yönetimi literatüründe sıklıkla etkinlik, hız ve nesnellik söylemleriyle gerçekleştirilmektedir. Büyük veri analitiği, makine öğrenmesi ve karar destek sistemleri; üretim tasarımı, kapasite kullanımı, işgücü tahsisi ve performans değerlendirmesi gibi alanlarda en uygun çözümleri üretebildiği varsayılan araçlar olarak konumlandırılmaktadır. Ancak emek süreci perspektifinden bakıldığında bu süreçler, yalnızca teknik optimizasyon mekanizmaları olarak değil, işin nasıl yapılacağına ilişkin normların önceden tanımlandığı ve bu normlara uyumun sürekli olarak denetlendiği bir kontrol mimarisi olarak işlemektedir. Otomasyon bu bağlamda emeği ortadan kaldırmaktan ziyade emeği makine mantığına tabi kılan bir ilişki kurabilmekte; işçiyi sistemin eksik kaldığı noktaları tamamlayan ‘canlı uzuv’ hâline getirebilmektedir (Delfanti & Frey, 2020: 1, 21). Benzer biçimde Endüstri 4.0 uygulamaları, esneklik söylemine rağmen birçok bağlamda rutinleri örgütleyerek Taylorist standardizasyonu güncelleyebilmektedir (Wilkesmann & Wilkesmann, 2018: 25). Nitekim algoritmaların işi atama, değerlendirme ve yönlendirme biçimleri, emek üzerinde veri temelli bir yönetim pratiği oluşturarak karar süreçlerini hızlandırmakta; aynı zamanda denetimi daha sürekli, daha sistematik ve itiraza daha kapalı bir hâle getirmektedir (Lee vd., 2015: 1603; Rosenblat & Stark, 2016: 3777; Beer, 2016: 3-6, 11). Bu çerçevede algoritmik yönetim, yalnızca etkinliği artıran bir teknik düzenleme değil; emek sürecinde otoritenin nasıl kurulduğunu ve teknik nesnellik söylemi üzerinden nasıl meşrulaştırıldığını gösteren bir kontrol mimarisi olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla dijital Taylorizm’i teknolojinin özerkliği üzerinden değil, toplumsal tahakkümün teknoloji aracılığıyla yeniden üretimi bağlamında değerlendirmek daha açıklayıcı görünmektedir.

Ampirik bulgular dijitalleşmenin Taylorizm’i otomatik olarak yoğunlaştıran tek yönlü bir dinamik olmadığını; sonuçların örgütsel bağlam, yönetim tercihleri ve işçi failliğine bağlı olarak farklılaşabildiğini göstermektedir. Bu noktada Noponen ve arkadaşları (2024), teknolojinin sadece kontrol odaklı değil, işçiyi destekleyen ve yetkinliğini artıran ‘etkinleştirici’ bir biçimde de kurgulanabileceğine dikkat çekerek yönetsel tercihlerin belirleyiciliğini vurgulamaktadır. Chesta (2021) ise Amazon örneği üzerinden gerçekleştirdiği saha araştırmasında, algoritmik sistemlerin yarattığı katı çalışma rejimine rağmen işçilerin kolektif

eylemleri ve sendikalaşma süreçleriyle bu teknolojik yapıyı müzakere edebildiklerini, dolayısıyla teknolojik belirlenimciliğin işçi failliğiyle kırıldığını saptamıştır. Son olarak Klur ve Nies (2023), endüstriyel işletmelerdeki mülakat bulgularına dayanarak, dijital sistemlerin her zaman işçinin öznelliğini yok eden klasik Taylorist bir vasıfsızlaştırmaya yol açmadığını; aksine bazı durumlarda işçinin esnekliğinden ve kendi kendine karar alma kapasitesinden faydalanan yeni ve melez tahakküm biçimlerinin bilinçli olarak seçilebildiğini ortaya koymuştur.

Algoritmik yönetimin temel özelliği, kontrolün kişisel yönetsel müdahalelerden ziyade kurallara, eşik değerlere ve otomatik geri bildirim mekanizmalarına dayanmasıdır. İşin temposu, görevlerin sıralanışı ve performansın kabul edilebilir sınırları algoritmik sistemler tarafından belirlenmekte; sapmalar otomatik olarak tespit edilerek müdahaleler tetiklenmektedir. Bu kontrol biçimi, yönetsel otoritenin doğrudan görünürlüğünü azaltmakta ancak kontrolün yoğunluğunu ve sürekliliğini artırmaktadır (Kellogg vd., 2020: 16-30). Böylece denetim, bireysel yöneticilerin takdir alanından çıkmakta ve sistemsel bir nitelik kazanmaktadır.

Algoritmik yönetim altında performans değerlendirmesi, ölçüm ve izleme mantığının hedef belirleme ve yönlendirme işleviyle birleştiği bir düzenleme olarak ortaya çıkmaktadır. Performans göstergeleri yalnızca geçmiş çıktıları değerlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda geleceğe yönelik davranışları şekillendiren öngörüselle ve yönlendirici araçlar olarak işlemektedir. Üretim hedefleri, zaman baskıları ve kalite standartları algoritmik olarak dinamik biçimde yeniden ayarlanmakta; işçiler bu değişken hedeflere uyum sağlamaya zorlanmaktadır. Bu yönüyle algoritmik sistemler yalnızca mevcut performansı ölçmemekte; çalışma temposunu ileriye dönük olarak programlayan bir disiplin mantığı üretmektedir. Bu tür sistemlerin, işçilerin çalışma temposu üzerindeki kontrolü sıkılaştırdığı ve belirsizlik hissini artırdığı vurgulanmaktadır (Moore vd., 2018: 2-23).

Algoritmik yönetim, karar alma süreçlerinin meşrulaştırılma biçimini dönüştürmektedir. Yönetimsel müdahaleler, veriye dayalı ve teknik olarak zorunlu çıktılar gibi sunulduğunda, kararların gerekçesi tartışmaya daha az açık hâle gelmektedir. Orlikowski (2007), teknolojinin örgütsel pratiklerin içine bu şekilde yerleştiği durumlarda, karar alma biçimleri ile kullanılan teknik sistemlerin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda algoritmalar, yalnızca nötr araçlar değil; hangi performansın normal sayılacağını, hangi sapmaların sorun olarak işaretleneceğini ve hangi müdahalelerin meşru görüleceğini belirleyen bir karar çerçevesi üreterek örgütsel otoriteyi sürekli biçimde yeniden kurmaktadır.

Bu noktada algoritmik yönetim, klasik tasarım-uygulama ayrımının daha soyut ve kişiden bağımsız bir biçimde yeniden üretildiğini göstermektedir. Üretim sürecine ilişkin kararlar, yöneticilerin açık talimatlarından ziyade yazılım kodları ve veri modelleri aracılığıyla belirlenmekte; bu durum kontrolün kaynağını belirsizleştirerek işçilerin itiraz edebileceği somut bir otorite figürünü zayıflatmaktadır. Bu kapsamda algoritmik yönetim, sorumluluğun dağılması ve itirazın teknik araçlar vasıtasıyla etkisizleştirilmesi üzerinden işleyen bir denetim biçimi olarak değerlendirilmektedir (Pasquale, 2015: 8-17).

Bu çerçevede algoritmik yönetim, emek sürecinde otonomi ve kontrol arasındaki gerilimi yeniden biçimlendirmektedir. Algoritmik sistemler, işçilerin kendi çalışma biçimlerini belirleme alanlarını daraltmakta; ancak bu daralma çoğu zaman açık zorlamalar yerine teknik gereklilikler, performans standartları ve veri temelli kararlar üzerinden gerçekleşmektedir. Dolayısıyla algoritmik yönetimin, üretim yönetiminde dijitalleşmenin yalnızca teknik bir ilerleme olarak değil, emek sürecinin denetimine ilişkin daha karmaşık, daha dolaylı ve itiraza daha az açık kontrol biçimlerini kurumsallaştıran bir dönüşüm olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

4. DİJİTAL TAYLORİZM: KONTROL MANTIĞININ GÜNCELLENMESİ VE DERİNLEŞTİRİLMESİ

Üretim yönetiminde dijitalleşmenin ortaya çıkardığı yeni ölçüm, izleme ve denetim biçimleri, emek süreci teorisi açısından daha geniş bir yönetsel rasyonalitenin güncellenmiş bir ifadesi olarak ele alınmaktadır. Dijital Taylorizm kavramı, klasik Taylorizm'in ölçüm, standartlaştırma ve kontrol ilkelerinin dijital teknolojiler aracılığıyla yeniden yapılandırılması ve yoğunlaştırılması sürecini tanımlamak üzere kullanılmaktadır (Head, 2014; Moore vd., 2018; Woodcock & Graham, 2020). Türkçe literatürde de dijital Taylorizm, emeğin algoritmik olarak yönetilmesi, sürekli gözetim altında tutulması ve işin parçalanması üzerinden, verimlilik/veri çıkarımı adına emek özerkliğinin zedelenmesiyle tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2025: 79). Bu yaklaşım, dijitalleşmeyi emek sürecinde kontrolün ortadan kalktığı bir kopuş olarak değil; işin ölçülmesi, parçalanması ve yönetsel denetime açılması mantığının yeni teknik araçlar üzerinden yeniden üretilmesi olarak kavramsallaştırmaktadır. Dijital Taylorizm ve yapay zekâ temelli sistemler, bilişsel emeğin içeriğini yeniden tanımlamakta; eğitim-istihdam ilişkisinin uzun süredir dayandığı 'öğrenmek kazandırır' varsayımını aşındırmaktadır (Brown, 2024: 1). Scott ve arkadaşlarının (2013) bilişsel-kültürel kapitalizm tartışması, güncel kapitalizmde emeğin bilişsel ve kültürel varlıklarının daha geniş ölçekte kullanıma açıldığını; bunun da klasik montaj hattındaki standart/rutin işlerle keskin bir karşıtlık kurduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, dijital Taylorizm tartışması açısından kritik bir noktaya işaret etmektedir: Yaratıcılık/bilişsellik artarken bile, yönetimin standardizasyon ve ölçülebilirlik arayışı ortadan kalkmamakta; aksine yeni emek bileşimi üzerinde farklı araçlarla yeniden kurulmaktadır. Bu süreklilik iddiası, dijitalleşmenin yalnızca maddi üretimde değil, bilişsel ve kültürel emek alanlarında da ölçüm ve standardizasyon arayışını yeniden üretmesiyle daha görünür hâle gelmektedir.

Bu bağlamda dijital Taylorizm'i analitik olarak ayırt edebilmek için, söz konusu kontrol rejiminin hangi koşullar altında yoğunlaştığını belirlemek gerekmektedir. Bu çalışmada dijital Taylorizm, tekil ve homojen bir model olarak değil; belirli analitik eşiklerin birlikte karşılanması durumunda belirginleşen bir kontrol rejimi olarak ele alınmaktadır. Buna göre dijital Taylorizm'in yoğunlaşması aşağıdaki mekanizmaların eşzamanlı ve sistematik biçimde işlemesine bağlıdır:

- Üretim sürecinin sürekli ve yoğun dijital ölçüm ve izleme rejimlerine bağlanması,
- İş standartlarının arayüzler ve yazılım kodları aracılığıyla zorunlu kılınması,
- Tasarım ile uygulama arasındaki ayrımın teknik sistemler üzerinden derinleştirilmesi,
- Performans hedeflerinin dinamik temel performans göstergeleri aracılığıyla yeniden üretilmesi,
- Ödül ve yaptırım mekanizmalarının algoritmik biçimde işletilmesi,
- Karar süreçlerinin teknik hale getirilmesi yoluyla otoritenin soyutlaşması.

Bu kontrol mimarisinin somut işleyişi, algoritmalar ve izleme aygıtlarının ödül-ceza sistemleriyle bütünleştirilmesi; işin bölünmesi ve niteliksizleştirilmesi üzerinden emeğin yoğunlaştırılması biçiminde de tartışılmaktadır (Yılmaz, 2023: 117). Ancak dijitalleşmenin her bağlamda aynı düzeyde Taylorizm ürettiği varsayılmamakta; bu eşiklerin bileşimi ve yoğunluğu doğrultusunda farklılaşan kontrol biçimlerinin ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu mekanizmalar farklı sektörlerde farklı yoğunluklarda görünürlük kazanmakta; eğitim alanı örneği, söz konusu görünümün hizmet ve bilgi emeği bağlamında nasıl belirlediğini somutlaştırmaya yardımcı olmaktadır.

Dijital Taylorizm tartışması yalnızca fabrika ya da lojistik gibi 'maddi üretim' alanlarıyla sınırlı değildir; ölçüm, standartlaştırma ve performans denetimi mantığı, hizmet emeği ve bilgi emeği alanlarında da benzer biçimlerde yeniden üretilmektedir. Bu nedenle eğitim alanı, dijital kontrol mekanizmalarının üretim dışı görünen bir bağlamda nasıl işlediğini ve standartlaştırma ile parçalama mantığının öğretim emeğini nasıl dönüştürdüğünü görünür kılan açıklayıcı bir örnek alanı sunmaktadır.

Bu standardizasyon ve ölçülebilirlik arayışının eğitim alanındaki görünümü, kitlesel açık çevrimiçi kurslar (MOOCs) üzerinden izlenebilmektedir. Duggal ve arkadaşları (2024), MOOCs'u öğretimi ölçeklenebilir kılma hedefiyle iş süreçlerinin standartlaştırılmasına ve ölçme-değerlendirmenin otomatikleştirilmesine dayanan bir rasyonelleştirme girişimi olarak konumlandırmakta; 'tek ve en iyi yöntem' varsayımını çağrıştıran içerik tasarımları, otomatik değerlendirme araçları ve ölçek ekonomisi mantığı üzerinden işleyen bir denetim mimarisine işaret etmektedir. Aynı çalışma, verimlilik söylemiyle kurulan bu standartlaşmanın öğrenenler açısından tekno-stres kanalıyla maliyet üretebileceğini ve öğrenci deneyimini olumsuz etkileyebileceğini vurgulamaktadır.

Dijital Taylorizm'in eğitim alanındaki etkisi yalnızca öğretimin ölçeklenmesiyle sınırlı değildir; çevrimiçi özel öğretim örneğinde öğretim sürecinin parçalara ayrılarak farklı görevlere bölünmesi üzerinden de benzer bir rasyonelleştirme mantığı üretmektedir. Webb'in (2012) gösterdiği üzere, platform temelli öğretim tasarımı öğretimin belirli unsurlarını yazılım aracılığıyla ayrıştırarak öğretmen rolünün bir bölümünü sisteme devretmekte; insan emeği ise yazılım-öğrenci etkileşiminin 'servis ve destek' boyutuna indirgenmektedir. Bununla birlikte standartlaştırma baskısı sürerken, çevrimiçi eğitmenlerin duygusal emek üretmeye devam ettikleri ve platform mantığının yarattığı ilişki boşlukları bu emek üzerinden telafi ettikleri görülmektedir.

Bu noktada eğitim örneği, mekanizmaların belirli bir sektörde nasıl görünür hale geldiğini göstermeye yarayan sınırlı bir kesit sunmaktadır; benzer kontrol mimarileri farklı sektörlerde farklı bileşimlerle yeniden üretilebilmektedir. Bu çerçevede, söz konusu kontrol mantığının yeniden üretimi tek bir alanla sınırlı kalmamakta; örneğin dijital tedarik zinciri yönetimi, işin tasarım, yönlendirme ve denetim işlevlerini değer zinciri boyunca yönetsel aktör gibi çalışan dijital sistemlere devrederek dijital Taylorizm'i ölçek büyütürken kurumsallaştırabilmektedir (Lopez vd., 2022: 697; Günsel & Yamen, 2020: 113). Dolayısıyla dijital Taylorizm, emek sürecinde otonomi-kontrol ilişkisinin çözülmesinden ziyade, bu ilişkinin daha dolaylı, daha sürekli ve daha az görünür biçimlerde yeniden örgütlenmesine işaret etmektedir. Bu güncelleme özellikle performans ölçümü, veri temelli izleme ve algoritmik değerlendirme araçları üzerinden kontrolün süreklileştirilmesi biçiminde görünür olmaktadır (Koşar, 2025: 275). Bu algoritmik mimarinin arkasında ise çoğu zaman platformlar üzerinden örgütlenen ve görünmez kılınan insan emeği yer almakta; yapay zekâ sistemlerinin işleyişi dağıntı fakat yoğun biçimde organize edilmiş emek süreçlerine dayanmaktadır (Bostancı & Yılmaz, 2025: 35-40).

Bu süreklilik hattı, dijital Taylorizm'i Taylorizm ile ilişkilendiren çalışmalarda kavramsal olarak sistematize edilmektedir. Dijital Taylorizm'in kavramsal içeriği, dijital teknolojilerin emek sürecinde yarattığı dönüşümü Taylorizm ile süreklilik ilişkisi içinde açıklayan çalışmalarda belirginleşmektedir. Head (2014: 122-130), dijitalleşmenin yönetsel rasyonelitesini Taylorizm'le aynı kontrol mantığı ekseninde değerlendirirken; Moore ve arkadaşları (2018), performans ölçümü, izleme ve algoritmik değerlendirme pratiklerini doğrudan dijital Taylorizm başlığı altında tartışmaktadır. Woodcock ve Graham (2020: 29-30) ise platform temelli üretim ve algoritmik yönetim biçimlerini, Taylorizm'in dijital ortamlarda yeniden üretimi olarak ele almaktadır. Benzer biçimde Brown ve arkadaşları (2020: 180-182), dijitalleşmenin iş tasarımı ve beceri bileşimi üzerindeki etkilerini tartışırken, ölçüm ve standartların yeniden kurulması yoluyla emek sürecinde kontrolün güncellenmiş biçimlerine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede dijital Taylorizm, teknik bir modernizasyon anlatısından ziyade, işin örgütlenmesi ve kontrol dinamiklerinin dijital araçlar aracılığıyla yeniden kurulmasını görünür kılan analitik bir zemin sunmaktadır. Bu bölüm, dijital Taylorizm'in emek sürecini nasıl dönüştürdüğünü, işin örgütlenmesi ve kontrol dinamikleri üzerinden tartışmaktadır. Aşağıdaki alt bölümler, yukarıda tanımlanan mekanizmaların farklı sektör ve örgütsel bağlamlarda nasıl işlediğini ve hangi yoğunluk derecelerinde görünürlük kazandığını tartışmaktadır.

4.1. İşi Parçalamak 2.0: Yeniden Tasarım, Ölçüm Temelli Denetim ve Tasarım-Uygulama Ayrımının Derinleşmesi

Dijital Taylorizm bağlamında işin yeniden tasarımı, emek sürecinin yalnızca dijital araçlarla desteklenmesini değil, işin içeriğinin, sınırlarının ve uygulama biçimlerinin yazılım temelli sistemler aracılığıyla yeniden tanımlanmasını ifade etmektedir. Emek süreci teorisi açısından bu dönüşüm, klasik Taylorizm’de işin parçalanması ve standartlaştırılması yoluyla kurulan kontrol mantığının, dijital teknolojiler sayesinde daha esnek, daha ayrıntılı ve daha sürekli biçimde yeniden üretilmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede dijitalleşme, işin niteliğini otomatik olarak zenginleştiren nötr bir süreç olarak işlememekte; aksine işin tasarımına ilişkin karar alma yetkisini daha yoğun biçimde yönetsel ve teknik yapılarda toplamaktadır. Bu alt bölüm, işin yeniden tasarımı üzerinden ölçüm-temelli denetimin ve tasarım-uygulama ayrımının teknik sistemler aracılığıyla nasıl derinleştiğini tartışmaktadır.

Bu yeniden tanımlama, dijital Taylorizm bağlamında öncelikle görevlerin tanımlanma ve örgütlenme biçiminde kendini göstermektedir. Bu düzeyde dijital Taylorizm, yalnızca bir yönetim tekniği değil; verimlilik arayışını emek üzerindeki kontrolün yeniden kuruluşu üzerinden örgütleyen tarihsel bir yönetsel rasyonalitenin güncel ifadesi olarak ele alınmaktadır. Dijital teknolojiler ve algoritmik yönetim, emek süreçlerinde insani boşlukları en aza indirmeyi hedefleyen bir verimlilik mantığıyla yeni emek rejimleri inşa etmektedir. Bu yaklaşım, verimliliği nötr bir teknik hedef olmaktan çıkararak, emeğin nesneleştirilmesi ve kontrolün yoğunlaştırılması üzerinden işleyen politik bir pratik olarak konumlandırmaktadır (Ouma & Premchander, 2022: 414).

Dijital Taylorizm, yalnızca işin hızlanması değil; işin yürütülme biçiminin veri hâline getirilmesi ve performans kontrolünün yoğunlaşması üzerinden kurulan daha kapsamlı bir yönetim mantığına işaret etmektedir. Bu çerçevede yazılım paketleri, çalışanların uzmanlık ve mesleki yargısına bırakılan alanları daraltmakta; işin parçaları giderek artan ölçüde algoritmalar üzerinden atanmakta, optimize edilmekte ve değerlendirilmektedir. Böylece yönetsel işlevlerin bir bölümü algoritmik süreçlere devredilmekte, denetim sürekli ve görünmez hâle gelmektedir (Liu, 2023: 264). Bu doğrultuda, dijital üretim ortamlarında görevler, sabit ve bütüncül iş tanımlarından ziyade, modüler, parçalı ve yeniden birleştirilebilir birimler hâlinde kurgulanmaktadır. Bu parçalanma mantığının en görünür biçimlerinden biri, platform temelli kitlesel çevrimiçi işlerde izlenebilmektedir. İş mikro görevlere bölünmekte, standartlaştırılmakta ve algoritmik biçimde yönetilmektedir. Bu yapı, çalışanları bütünlüklü bir üretim sürecinin öznesi olmaktan çok, büyük bir sistemin ikame edilebilir parçaları olarak konumlandırarak emek deneyimini de parçalı hâle getirmektedir (Altenried, 2020: 1; Moorkens, 2020: 14-19). Bu görev parçalanması, üretim sürecinin değişen koşullara hızla uyarlanmasını mümkün kılarken aynı zamanda işin bütünlüğünü parçalamakta ve işçilerin üretim süreci üzerindeki kavrayışını daraltmaktadır. İş, giderek belirli bir mesleki bütünlükten ziyade, farklı zamanlarda ve bağlamlarda yeniden düzenlenebilen görev paketleri üzerinden tanımlanmaktadır. Bu tür iş tasarımlarının, işin anlamının ve sınırlarının belirsizleşmesine yol açtığı; işçilerin üretim sürecini bütünlüklü biçimde kavrama ve kontrol etme kapasitesini zayıflattığı vurgulanmaktadır (Thompson & Smith, 2010: 105; Kellogg vd., 2020: 20; Meijerink & Bondarouk, 2023: 5-7).

Dijital Taylorizm altında işin yeniden tasarımı, ölçüm ve performans göstergeleriyle sıkı biçimde bağlantılıdır. Görevler, yalnızca yapılması gereken faaliyetler olarak değil, aynı zamanda ölçülebilir çıktılar ve karşılaştırılabilir performans ölçütleri üzerinden tanımlanmaktadır. Bu durum, işin temposunu ve yoğunluğunu doğrudan etkilemekte; işçilerin çalışma ritmi, önceden belirlenmiş hedefler ve algoritmik eşik değerleri doğrultusunda şekillenmektedir. Performans göstergeleri bu bağlamda, yalnızca çıktıları değerlendiren araçlar olarak değil, işin nasıl ve hangi hızda yapılacağını belirleyen yönlendirici mekanizmalar olarak

işlemektedir. Bu süreç, işçilerin zaman deneyimini dönüştürmekte; çalışma süresini yalnızca nicel olarak değil, nitel olarak da yeniden yapılandırmaktadır (Moore & Robinson, 2015: 6-8). Bu sürecin etkileri yalnızca performans ölçütleriyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bedensel yorgunluk ve çalışma ritmi baskısı üzerinden birikmektedir; teknolojik yardım söylemi ise kimi bağlamlarda işçinin bedenini belirli bir hız ve tempo düzenine uyumlanmaya zorlayan bu baskıyı görünmez kılabilmektedir (Guerrero-Valle vd., 2025: 7-9). Amazon tipi depo/dağıtım örnekleri, gerçek zamanlı izleme ve algoritmik yönlendirmenin işin hızını fiilen belirleyerek bu tahakkümü teknik bir düzenleme gibi görünür kıldığını göstermektedir (Henaway, 2023: 204-205). Bu örnek, sürekli dijital izleme, görevlerin algoritmik atanması ve dinamik performans eşiklerinin belirlenmesi yoluyla kontrol mekanizmalarının bütünleşik biçimde çalıştığı ‘yüksek yoğunluklu’ bir dijital Taylorizm görünümüne işaret etmektedir. Bu bağlamda tasarım ile uygulama arasındaki ayırım, karar süreçlerinin yazılım temelli düzeneklere devredilmesiyle daha soyut ve daha itiraza kapalı biçimde derinleşmektedir.

Benzer bir ölçüm-temelli denetim mantığının tarımda da kurulduğunu gösteren Prause (2021), ekolojik sürdürülebilirlik tartışmalarının dijitalleşmenin emek boyutunu çoğu zaman gölgelediğini; oysa dijital teknolojilerin tarımsal emek süreçlerinde yeni kontrol biçimleri ve iş yoğunlaşması yarattığını vurgulamaktadır. Almanya örneğinde dijital araçlar, çalışma süresi ve performansın hassas ölçümü yoluyla dijital Taylorizm pratiklerini tarımsal alanlara taşımakta; bu durum özellikle mevsimlik ve ücretli işçiler için gözetim ve bağımlılık risklerini artırmaktadır. Bulgular, dijitalleşmenin zorunlu olarak vasıf kaybı yaratmadığını; ancak işçi sınıfı parçalanmasını ve denetimi derinleştirebildiğini ortaya koymaktadır.

Güncel çalışmalar ise ölçüm temelli performans rejimlerinin tempo baskısını süreklileştirdiğini ve bu baskının algoritmik yönetim pratikleriyle daha sistematik hâle geldiğini göstermektedir (Veen vd., 2020; Jarrahi vd., 2021). Wood (2021), algoritmik yönetimin iş akışındaki boşlukları sistematik biçimde minimize ederek iş yoğunluğunu artıran, emek sürecini daha sıkı tempo baskısı altına alan bir çaba yanlı teknik değişim ortaya çıkardığını vurgulamaktadır. Bu tür sistemlerde her görev için tanımlanan dijital zaman sınırları, işçinin otonomisini daraltmaktadır. Yönetimi ise veriye dayalı disiplin kararlarını uygulayan, kişiden bağımsız bir denetim mekanizmasına dönüştürmektedir.

İşin yeniden tasarımı, dijital Taylorizm altında işçilerin beceri kullanımı ve karar alma alanlarını da yeniden tanımlamaktadır. Dijital Taylorizm, yalnızca fiziksel emeğin değil, bilişsel emeğin de parçalanması ve yeniden hiyerarşik olarak örgütlenmesi sürecini ifade etmektedir. Yapay zekâ ve yazılım temelli sistemler, düşünme, karar alma ve analiz gibi faaliyetleri belirli aktörlerin tekelinde yoğunlaştırırken, daha geniş bir işgücü kitlesini yürütücü ve denetlenen konumlara itmektedir. Bu süreç, emek sürecinde klasik Taylorizm’deki ‘düşünenler-yapanlar’ ayrımının dijital biçimlerde yeniden üretilmesine işaret etmektedir (Brown, 2024: 8).

Bu hiyerarşik yeniden örgütlenme, karar süreçlerinin yazılım ve algoritmalar aracılığıyla önceden kodlanmasıyla somutlaşmaktadır. Dijital sistemlerin belirli kararları otomatikleştirerek hata riskini azalttığı iddia edilse de bu türden otomasyon sistemleri çoğu durumda işçilerin takdir yetkisini daraltmaktadır. Bu önceden kodlama, işçileri giderek standart prosedürlerin uygulayıcısı konumuna itmektedir. Gundhus ve arkadaşları (2022), dijitalleşmenin yalnızca sanayi ve hizmet sektörlerinde değil, kamu örgütlerinde de Taylorist yönetim ilkelerini yeniden ürettiğini göstermektedir. Dijital bilgi sistemleri ve performans temelli yönetim mekanizmaları, iş süreçlerini daha ölçülebilir ve denetlenebilir hâle getirirken, çalışanların mesleki takdir yetkisini daraltmakta ve işin bağlamsal niteliğini zayıflatmaktadır. Bu dönüşüm, dijitalleşmenin özerklik değil, aksine daha üstten aşağıya işleyen bürokratik ve standartlaştırılmış bir kontrol modeli yarattığını; dolayısıyla dijital neo-Taylorizm’in yalnızca özel sektöre özgü olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu dinamik, emek süreci teorisinin klasik tasarım-uygulama ayrımı tartışmasını dijital bir bağlama taşımakta; işin tasarımının fiilen üretim sürecinden koparılarak yönetsel ve teknik yapılarda yoğunlaştığını göstermektedir (Knights & Willmott, 2000: 15; McCabe & Knights, 2000: 77). Güncel çalışmalar, algoritmik sistemler altında bu ayrımın yalnızca korunmadığını, aynı zamanda daha görünmez ve daha itiraza kapalı biçimlerde derinleştirildiğini ortaya koymaktadır (Jarrahi vd., 2021).

Dijital Taylorizm bağlamında işin yeniden tasarımı, çoğu zaman esneklik söylemi üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Dijital teknolojiler, işin zamansal ve mekânsal sınırlarını silik hâle getirerek daha esnek çalışma biçimleri sunduğu iddiasıyla sunulmaktadır. Ancak emek süreci perspektifi, bu esnekliğin çoğu durumda simetrik bir kazanım üretmediğini; aksine işveren lehine asimetrik biçimde işlediğini vurgulamaktadır. Görevlerin dijital sistemler aracılığıyla yeniden tasarlanması, işçilerin sorumluluk alanlarını ve uyum yükümlülüklerini genişletirken, karar alma yetkilerini aynı ölçüde artırmamaktadır. Bu süreçte iş, daha yoğun, daha parçalı ve daha sürekli denetime açık bir hâl almakta; esneklik söylemi, artan kontrol ve belirsizliği görünmez kılan bir yönetsel çerçeve olarak işlev görmektedir (Huws, 2014: 22, 63-77; Vallas & Schor, 2020: 278).

İşin yeniden tasarımı, dijital Taylorizm altında işçi özerkliği ile kontrol arasındaki gerilimi yeniden üretmektedir. Dijital sistemler, işçilere belirli mikro düzeylerde hareket serbestisi tanıyor gibi görünse de bu serbestlik çoğu zaman önceden tanımlanmış seçenekler arasından seçim yapma ile sınırlı kalmaktadır. Emek süreci literatürü, bu durumu, işçilerin işin temposu ve uygulanmasına uyum sağlamanın beklendiği ancak işin nasıl tasarlanacağına ilişkin temel kararlara katılmadığı bir kısıtlı özerklik biçimi olarak kavramsallaştırmaktadır (Kellogg vd., 2020: 7-10). Bu yönüyle işin yeniden tasarımı, özerklik söylemi ile fiilî kontrol pratikleri arasındaki çelişkinin yoğunlaştığı bir alan hâline gelmektedir.

Sonuç olarak dijital Taylorizm çerçevesinde işin yeniden tasarımının, emeğin niteliğini dönüştüren nötr bir teknik süreç olarak değil; emek sürecinin denetimini yeniden yapılandıran yönetsel bir strateji olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. İşin parçalanması, görevlerin alt bileşenlere ayrılması ve karar alma süreçlerinin teknik sistemlere devredilmesi, emek sürecinde kontrolün daha soyut ancak daha kalıcı biçimlerde kurulmasına hizmet etmektedir. Bu dönüşüm, tasarım ile uygulama arasındaki ayrımın dijital araçlar aracılığıyla derinleştiğini ve kontrolün kişisel otoriteden ziyade teknik mimariler üzerinden işlediğini göstermektedir. Bu nedenle dijital Taylorizm tartışmalarında işin yeniden tasarımı, emek süreci teorisinin kontrol, özerklik ve tasarım-uygulama ayrımı gibi temel kavramsal araçlarıyla ele alınması gereken merkezi bir analitik boyut oluşturmaktadır. Bu bağlamda işin yeniden tasarımı, ölçüm temelli denetim, teknik hale getirilmiş karar süreçleri ve soyutlaşmış otorite biçimlerinin kesiştiği temel eksenlerden biri olarak konumlandırılmaktadır.

4.2.Koşullu Otonomi: Hedeflerle Yönetim, Gerilim ve Rıza-Direncin Dönüşümü

Dijital Taylorizm bağlamında emek süreci, kontrol ile otonomi arasındaki gerilimin ortadan kalktığı değil, daha karmaşık ve dolaylı biçimler altında yeniden üretildiği bir alan olarak şekillenmektedir. Dijital teknolojiler ve algoritmik yönetim pratikleri, işçilere belirli ölçülerde esneklik ve otonomi alanı tanıyor gibi görünmekte; ancak bu alanlar çoğu zaman önceden tanımlanmış performans hedefleri, normlar ve teknik kısıtlar çerçevesinde sınırlandırılmaktadır. Bu nedenle dijitalleşme, emek sürecinde kontrolün çözümlenmesine değil; denetimin daha az görünür, daha içselleştirilmiş ve daha sürekli biçimlerde yeniden örgütlenmesine işaret etmektedir. Emek süreci teorisi açısından bu durum, otonominin genişlemesinden ziyade, kontrol ile otonomi arasındaki ilişkinin yeni gerilimler ve çelişkiler üzerinden yeniden kurulması anlamına gelmektedir. Bu alt bölüm, performans hedefleri ve veri temelli izleme üzerinden dijital Taylorizm’de ‘koşullu otonomi’nin nasıl kurulduğunu tartışmaktadır.

Sözü edilen dönüşüm, kontrolün yalnızca hiyerarşik gözetim yoluyla değil, normlar ve öz-disiplin mekanizmaları aracılığıyla da kurulmasına işaret etmektedir. Barker'ın (1993) '*konsertif kontrol*' kavramsallaştırması, görünürde özerk ve yatay çalışma biçimlerinin dahi kolektif normlar yoluyla yoğun bir disiplin üretebildiğini göstermektedir. Dijital Taylorizm altında bu mantık, teknik sistemler aracılığıyla yeniden üretilmekte; işçiler, açık yönetsel talimatlardan ziyade performans göstergeleri, karşılaştırmalı sıralamalar ve algoritmik geri bildirimler üzerinden kendi davranışlarını sürekli olarak ayarlamaya yönlendirilmektedir. Bu bağlamda kontrol, doğrudan baskıdan çok, öz-denetimi teşvik eden ve içselleştiren bir biçim kazanmakta ve otonominin genişlemesinden ziyade denetimin daha az görünür ancak daha sürekli hâle gelmesine hizmet etmektedir (Kellogg vd., 2020: 9-11).

Kontrol ile otonomi arasındaki gerilim, dijital Taylorizm bağlamında yalnızca teknik sistemler üzerinden değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik mekanizmalar aracılığıyla da yeniden üretilmektedir. Kunda'nın (1986: 7) yüksek teknoloji firmaları üzerine yaptığı klasik araştırmasında gösterdiği üzere, yönetsel kontrol yalnızca işin nasıl yapılacağını belirlemekle sınırlı kalmamakta; işçilerin değerlerini, tutumlarını ve öznel bağlılıklarını da şekillendirmektedir. Dijital Taylorizm çerçevesinde bu kültürel kontrol, yenilikçilik, esneklik ve bireysel sorumluluk söylemleri aracılığıyla teknik sistemlerle iç içe geçmekte; işçiler, performans hedeflerine uyumu kolektif bir düzenlemenin sonucu olarak değil, kişisel başarı ya da başarısızlığın göstergesi olarak içselleştirmeye yönlendirilmektedir. Holford (2018), dijital ekonomide yaratıcı ve bilgi merkezli emeğin yaygınlaşmasının otomatik olarak özerklik ve güçlenme anlamına gelmediğini; aksine bu emek biçimlerinin de ölçüm, standardizasyon ve yönetsel denetim altına alındığını vurgulamaktadır. Dijital teknolojiler, yaratıcı emeği görünürde esnek ve bireyselleşmiş kılarken, arka planda performans kriterleri ve çıktı odaklı değerlendirmeler yoluyla emeği yeniden disipline etmektedir. Bu çerçevede bilgi ve yaratıcılık, dijital kapitalizm altında özgürleştirici değil; koşullu ve kırılabilir bir emek rejiminin parçası hâline gelmektedir. Bu kültürel-ideolojik kontrol hattı, dijitalleşmeyle birlikte yalnızca performans ve davranışlar üzerinden değil, duygulanımın da yönetsel bir nesne hâline getirilmesi yoluyla genişlemektedir; refah ve iyilik hâli söylemiyle sunulan duygulanım tanıma/duygusal yapay zekâ uygulamaları, duygusal durumları ölçülebilir bir veri katmanına çevirerek yönetsel müdahaleye açabilmektedir (Mantello & Ho, 2024: 1884-1885). Bu durum, kontrol ile otonomi arasındaki gerilimi çözmekten ziyade, sorumluluğun bireyselleştirildiği ve başarısızlığın öznel düzeyde yüklendiği daha kırılabilir bir emek deneyimi üretmektedir (Vallas & Schor, 2020: 280).

Bu süreç, emek sürecinde rıza ve direniş ilişkilerinin de yeniden yapılandırılmasına yol açmaktadır. Thompson ve Ackroyd'un (1995: 624) vurguladığı üzere, kontrol hiçbir zaman mutlak değildir; işyerinde her zaman müzakere, uyum ve gündelik direniş biçimleriyle karşılaşmaktadır. Dijital Taylorizm bağlamında kontrol daha teknik, soyut ve kişiden bağımsız biçimler kazansa da işçiler bu sistemlerle farklı şekillerde pazarlık etmekte, boşluklar yaratmakta ve kimi zaman algoritmik düzenlemelerin öngörmediği pratikler geliştirmektedir. Bununla birlikte algoritmik sistemlerin karmaşıklığı, karar süreçlerinin kapalı niteliği ve teknik hâle getirilmesi, bu müzakere alanlarını daraltmakta; direnci daha bireysel, parçalı ve süresiz hâle getirmektedir (Gandini, 2018: 7-8; Kellogg vd., 2020: 10). Bu dinamik özellikle lojistik platformlarda net biçimde gözlemlenmektedir: Algoritmik yönetim ve esnekleştirme, fabrikanın mekânsal olarak dağılmasıyla birleşerek daha dağınık ama daha kapsayıcı bir kontrol rejimi inşa edebilmektedir.

Altenried (2019), '*son kilometreyi*' yalnızca tedarik zincirinin teknik bir adımı olarak değil; dijital kapitalizm çerçevesinde emeğin yeniden örgütlendiği kritik bir yoğunlaşma alanı olarak ele almaktadır. Son kilometre, dağıtım merkezinden nihai tüketiciye teslimin gerçekleştiği son teslimat aşamasını ifade etmektedir. Teslimat emeği, artan zaman baskısı, standartlaşma, algoritmik yönetim ve dijital gözetim aracılığıyla dönüştürülmekte; bu süreç dijital Taylorizm

benzeri bir rejim üretmektedir. Bu bağlamda sürekli konum takibi, görev atama algoritmaları, karşılaştırmalı performans sıralamaları ve otomatik yaptırım mekanizmaları, ölçüm-temelli denetim mantığını hem zamansal hem mekânsal olarak genişletmektedir. Mekanizmaların bütünleşik biçimde işlemesi, dijital Taylorizm'in lojistik platformlarda görece daha yüksek yoğunluklu bir biçimde ortaya çıktığını göstermektedir. Bu örnek, çalışmada tanımlanan analitik eşiklerin somut bir bağlamda nasıl kesiştiğini göstermektedir. Sürekli ve yoğun dijital ölçüm ve izleme rejimleri konum takibi üzerinden süreklileşirken; iş standartlarının arayüz ve yazılım kodları aracılığıyla zorunlu kılınması görev atama sistemlerinde somutlaşmakta, tasarım ile uygulama arasındaki ayırım teknik sistemler üzerinden derinleşmekte, performans hedefleri dinamik temel performans göstergeleri aracılığıyla yeniden üretilmekte ve ödül-yaptırım mekanizmaları algoritmik biçimde işletilerek karar süreçleri teknik hâle getirilmekte ve otorite soyutlaşmaktadır. Böylece lojistik platformlar, dijital Taylorizm'in yüksek yoğunluklu bir kontrol bileşimini temsil eden açıklayıcı bir analitik örnek sunmaktadır.

Platform temelli esnek ve güvencesiz istihdam biçimleri ise emeğin hukuki ve sözleşmesel boyutlarını parçalayarak bu denetim rejimini derinleştirmektedir; dönüşüm, kentsel mekânı da lojistik bir zaman-mekân rejimi içinde yeniden şekillendirmektedir. İşin aşırı parçalanması ise çalışanların yapısal gücünü zayıflatarak sistemin aktif rızaya daha az ihtiyaç duyar şekilde işlemesine zemin hazırlamaktadır (Parfitt & Çelik, 2025: 269; Pons-Vignon, 2025: 407).

Kontrol-otonomi gerilimi, üretim örgütlenmesinin esneklik söylemiyle meşrulaştırıldığı bağlamlarda daha da keskinleşmektedir. Delbridge'in (1998: 7-8) yalın üretim üzerine yaptığı analizler, esnek üretim modellerinin işçilerin katılımını ve sorumluluklarını artırıyor gibi görünürken fiilen iş temposunu yoğunlaştırdığını ve denetimi sıkılaştırdığını ortaya koymaktadır. Dijital Taylorizm, bu mantığı daha ileri bir düzeye taşımakta; esneklik, algoritmik hedefler, karşılaştırmalı performans göstergeleri ve sürekli ölçüm mekanizmalarıyla birlikte işlemektedir. Bu çerçevede esneklik, işçilerin karar alma alanlarını genişletmekten ziyade, artan sorumlulukların ve tempo baskısının bireysel düzeyde üstlenilmesini sağlayan bir yönetsel araç hâline gelmektedir.

Bu gerilimlerin işçi deneyimi üzerindeki etkileri, yalnızca üretim süreciyle sınırlı kalmamakta; öznel düzeyde belirsizlik ve güvencesizlik duygularını da beslemektedir. Sennett (2014), yeni kapitalizmde esnekliğin karakter ve mesleki kimlik üzerinde aşındırıcı etkiler yarattığını; uzun vadeli aidiyet ve süreklilik duygusunu zayıflattığını ileri sürmektedir. Dijital Taylorizm altında işin sürekli yeniden tasarlanması, hedeflerin değişkenliği ve performansın anlık değerlendirilmesi, işçilerin uzun vadeli öngörü ve mesleki istikrar geliştirmesini zorlaştırmakta; uyumun ve öz-denetimin daha sürekli bir tempo baskısı içinde içselleştirilmesine elverişli bir zemin yaratmaktadır. Nitekim algoritmik yönetim ve dijital izleme pratiklerine ilişkin güncel değerlendirmeler, gerçek zamanlı performans izleme ve hedef rejimlerinin iş yoğunluğunu artırabildiğini ve işçilerin öngörülebilirlik ile otonomi algısını zayıflatabildiğini göstermektedir (Milanez vd., 2025: 9, 34; Rani vd., 2024: 5-21).

Son olarak, teknoloji ile otonomi arasındaki ilişkinin kendisi emek süreci literatüründe tarihsel olarak tartışmalı bir konumda yer almaktadır. Vallas'ın (1999) yüksek teknoloji sektörlerine ilişkin çözümlenmeleri, teknolojinin işçilerin becerilerini otomatik olarak artırmadığını; aksine beceri ve yetkinlik söyleminin çoğu zaman kontrolün yeniden örgütlenmesini gizleyen ideolojik bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dijital Taylorizm bağlamında da benzer bir dinamik gözlenmekte; teknik yeterlilik, uyum ve öğrenme beklentileri artarken, işin içeriği ve yürütülme biçimi üzerindeki gerçek kontrol büyük ölçüde yönetsel ve algoritmik yapılarda yoğunlaşmaktadır. Bu durum, teknolojik gelişmenin emek sürecinde otonomiye genişleten bir etki yaratmasından ziyade, denetimin daha karmaşık biçimlerde yeniden kurulmasına hizmet ettiğini göstermektedir.

Bu çerçevede dijital Taylorizm, emek süreci teorisi açısından kontrol ve otonominin birbirinin karşıtı değil, aksine birbirini koşullayan ve sürekli gerilim üreten süreçler olarak birlikte var

olduğu bir üretim rejimini temsil etmektedir. Dijital teknolojiler, emeğin yönetimini daha esnek, rasyonel ve nesnel gösterirken; bu esnekliği sıkı ölçüm rejimleri, normatif baskılar ve teknik denetim mekanizmalarıyla eşzamanlı olarak yapılandırmaktadır. Dolayısıyla dijital Taylorizm, kontrolün ortadan kalktığı bir aşamaya değil; kontrolün daha az görünür, daha içselleştirilmiş ve daha sistematik biçimlerde yeniden üretildiği tarihsel bir bağlamda konumlanmaktadır. Bu bölümde tartışılan koşullu otonomi formu, performans-temelli hedef rejimleri, veri temelli izleme ve ödül/yaptırımın veri hâline getirilmiş mimarileri üzerinden belirginleşmektedir.

Bu bölüm boyunca tartışılan dijital Taylorizm mekanizmalarını (ölçüm ve sürekli izleme rejimleri, arayüz ve kod yoluyla standartlaştırma, tasarım-uygulama ayrımının teknik sistemlerle derinleşmesi, performans hedeflerinin dinamik performans göstergeleri aracılığıyla yeniden üretilmesi ve ödül-yaptırım mekanizmalarının algoritmik biçimde işletilmesi) daha sistematik biçimde görünür kılmak amacıyla, klasik Taylorizm ilkeleri ile dijital karşılıkları ve bunların kontrol etkileri aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 1. Klasik Taylorizm İlkeleri ve Dijital Karşılıkları

Klasik Taylorizm İlkesi	Dijital Karşılığı	Emek Süreci Üzerindeki Kontrol Etkisi
Ölçüm ve zaman etüdü	Gerçek zamanlı veri izleme, performans panelleri, dinamik KPI sistemleri	Denetimin süreklileşmesi ve yoğunlaşması
Standartlaştırma	Arayüz ve yazılım kodları yoluyla zorunlu iş akışları	Sapmanın teknik hale getirilmesi ve alternatif pratiklerin daralması
Bilginin merkezileştirilmesi	Veri temelli karar algoritmaları ve merkezi veri mimarileri	Karar yetkisinin görünmez hale gelmesi ve hiyerarşinin derinleşmesi
Tasarım-uygulama ayrımı	Algoritmik görev atama, otomatik puanlama ve yönlendirme sistemleri	İşçinin özerkliğinin daralması
Disiplin ve teşvik mekanizmaları	Skor, performans puanı, prim–ceza algoritmaları	Öz-denetim, içselleştirilmiş kontrol ve rıza üretimi

Not: Tablo, Taylorizm'in ölçüm, standartlaştırma ve bilginin merkezileştirilmesi eksenindeki mantığının dijitalleşme bağlamında nasıl yeniden kurulduğunu analitik olarak özetlemektedir.

5. KOŞULLAR: DİJİTAL TAYLORİZM NE ZAMAN YOĞUNLAŞIR NE ZAMAN SINIRLANIR?

Dijital Taylorizm'in emek sürecinde tek yönlü ve kaçınılmaz bir yoğunlaşma dinamiği ürettiğini varsaymak, bu çalışmanın süreklilik tezini teknolojik determinizmle karıştırma riskini doğurmaktadır. Nitekim emek süreci literatürü, kontrolün hiçbir zaman mutlak ve bağlamdan bağımsız işlemediğini; her zaman güç ilişkileri, kurumsal düzenlemeler ve işyeri müzakereleri içinde şekillendiğini vurgulamaktadır (Thompson & Ackroyd, 1995: 624). Bu çerçevede dijital Taylorizm'in yoğunluğu, dijital araçların teknik kapasitesinden ziyade, bu araçların hangi örgütsel ve kurumsal koşullar altında temellendirildiğine bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Öncelikle örgütsel yönetim tercihleri belirleyicidir. Performans odaklı yönetim anlayışlarının baskın olduğu bağlamlarda, algoritmik sistemler dinamik performans göstergeleri ve karşılaştırmalı metrikler üzerinden yoğunlaştırılmış denetim biçimleri üretebilmektedir (Kellogg vd., 2020: 10-12; Wood, 2021: 13). Buna karşılık mesleki takdir yetkisinin kurumsal olarak tanındığı ve profesyonel normların güçlü olduğu bağlamlarda da dijital sistemler aynı

türden etkiler üretebilmektedir (Gundhus vd., 2022: 32). Bu durum, algoritmik yönetimin teknik bir zorunluluk değil, yönetsel bir tercih olarak işlediğini göstermektedir.

İkinci olarak, emek-sermaye güç dengesi ve kolektif örgütlenme kapasitesi yoğunluğu doğrudan etkilemektedir. Vallas ve Schor'un (2020: 280) vurguladığı üzere, platform kapitalizmi bağlamında güvencesiz istihdam biçimleri ve dağınık çalışma modelleri, performans hedeflerinin bireyselleştirilmesini ve sorumluluğun işçilere yüklenmesini kolaylaştırmaktadır. Altenried'in (2019) son kilometre analizi ile Parfitt ve Çelik'in (2025) değerlendirmeleri, lojistik platformlarda örgütsel dağınıklığın ve sözleşmesel parçalanmanın denetimi yoğunlaştırdığını göstermektedir. Buna karşılık toplu pazarlık mekanizmalarının ve sendikal müdahalenin güçlü olduğu bağlamlarda, performans ölçütleri ve algoritmik değerlendirme kriterleri müzakere konusu hâline gelebilmekte; kontrolün kapsamı sınırlandırılabilir. Emek süreci literatürünün klasik tespiti burada da geçerli olmaktadır: Kontrol, her zaman karşı güç ilişkileri içinde şekillenmektedir (Thompson & Smith, 2010: 48). Üçüncü olarak, düzenleyici çerçeve ve algoritmik açıklanabilirlik düzeyi önem taşımaktadır. Jarrahi ve arkadaşlarının (2021) algoritmik sistemlerin opaklığına ilişkin vurgusu, karar süreçlerinin teknik hale getirilmesinin müzakere alanlarını daraltabileceğini göstermektedir. Ancak bu teknikleşmenin kapsamı, hukuki düzenlemeler ve veri kullanımına ilişkin sınırlar tarafından belirlenmektedir. Açıklanabilirlik, veri koruma ve işyeri gözetimine ilişkin düzenlemeler, algoritmik denetimin yoğunluğunu sınırlayabilecek potansiyel mekanizmalardır. Regülasyonun zayıf olduğu bağlamlarda ise performans izleme ve dinamik hedef rejimleri daha az itirazla kurumsallaşabilmektedir.

Dördüncü olarak, işin niteliği ve üretim organizasyonu belirleyicidir. Görevlerin parçalanmaya, ölçülebilir çıktılara indirgenmeye ve algoritmik atamaya elverişli olduğu alanlarda dijital Taylorizm daha yüksek yoğunluklu biçimler alabilmektedir (Moorkens, 2020: 12-17; Altenried, 2020: 1-2). Buna karşılık uzmanlık ve profesyonel takdir gerektiren işlerde standartların katı bir şekilde uygulanması, mesleki takdir yetkisini bağlamından koparmakta ve çalışanlar düzeyinde dirençle karşılaşabilmektedir (Gundhus vd., 2022: 37). Delbridge'in (1998) esnek üretim analizinin gösterdiği üzere, teknik araçların varlığı tek başına denetimin yoğunluğunu belirlememekte; üretim organizasyonunun nasıl tasarlandığı belirleyici olmaktadır.

Son olarak, işgücü piyasasındaki yapısal baskıların dikkate alınması gerekmektedir. Huws'un (2014: 77-78) ve Vallas ile Schor'un (2020: 280) işaret ettiği üzere güvencesizlik ve rekabet baskısının yüksek olduğu bağlamlarda performans hedefleri ve algoritmik yaptırımlar daha kolay içselleştirilebilmektedir. Buna karşılık alternatif istihdam olanaklarının görece güçlü olduğu piyasalarda, dijital hedef rejimlerine yönelik direnç ve müzakere alanı genişleyebilmektedir.

Bu çerçevede dijital Taylorizm, teknolojinin kendisinden kaynaklanan otomatik bir yoğunlaşma süreci değildir. Ölçüm ve izleme kapasitesinin teknik olarak mümkün olması, bu kapasitenin her bağlamda azami düzeyde kullanılacağı anlamına gelmemektedir. Yoğunluk; yönetim tercihleri, emek-sermaye güç dengesi, düzenleyici çerçeve, işin niteliği ve işgücü piyasası koşullarının kesişiminde şekillenmektedir. Dolayısıyla dijital Taylorizm'in analizi, yalnızca kontrolün nasıl yoğunlaştığını değil, hangi koşullar altında sınırlandığını ve müzakere edildiğini de dikkate almak durumundadır.

Bu sınırlandırma potansiyeli, özellikle kolektif örgütlenme ve kurumsal müdahale kanallarında somutlaşmaktadır (Güler ve Tutar, 2025: 87-116). Toplu pazarlık süreçlerinde performans ölçütlerinin şeffaflaştırılması, algoritmik karar kriterlerinin müzakereye açılması ve izleme rejimlerinin hukuki çerçeveye bağlanması, dijital denetimin yoğunluğunu sınırlayabilmektedir. Platform emeği bağlamında ortaya çıkan kolektif direniş biçimleri ve sendikal girişimler, algoritmik hedef rejimlerinin mutlak ve tartışılmaz olmadığını göstermektedir. Bu durum, dijital Taylorizm'in teknik bir zorunluluk değil; güç ilişkileri içinde şekillenen ve müdahaleye açık bir kontrol rejimi olduğunu teyit etmektedir.

6. SONUÇ

Bu derleme çalışma, Taylorizm'i tarihsel olarak aşılmış bir yönetim tekniği ya da sanayi kapitalizmine özgü geçici bir örgütlenme biçimi olarak değil; kapitalist üretimin emek üzerindeki kontrolünü kurma ve yeniden üretme mantığının kurucu bir ifadesi olarak ele almaktadır. Emek süreci teorisi çerçevesinde yürütülen analiz, Taylorizm'in ölçüm, standartlaştırma, tasarım-uygulama ayrımı ve denetim ilkelerinin, üretim teknolojileri ve örgütsel formlar değişse dahi kapitalist üretimin temel rasyonalitesi olarak varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Taylorizm, kapitalizmin belirli bir tarihsel evresine ait bir yöntem değil; kapitalist üretim ilişkilerinin emek süreci üzerindeki tahakkümünü kurma biçimi olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada Taylorizm, klasik döneme ait dar bir yönetim tekniği anlamıyla değil; emeği ölçülebilir ve yönetilebilir kılma, üretim bilgisini merkezileştirme ve karar süreçlerini emekten ayırma yönündeki kurucu kontrol rasyonalitesi anlamıyla kullanılmaktadır. İlgili kavramsal çerçeve içinde, kapitalist üretimde emek sürecinin bu tür bir kontrol rasyonalitesinden tümüyle bağımsız bir biçimde örgütlendiği tarihsel bir örnek bulunmamaktadır. Somut yönetim pratikleri düzeyinde değişen, Taylorizm'in ima ettiği kontrol rasyonalitesi değil; bu rasyonalitenin tarihsel bağlamlarda aldığı araçsal ve kurumsal biçimlerdir.

Üretim yönetiminde dijitalleşme ve algoritmik yönetim pratikleri, bu kontrol mantığını ortadan kaldırmak yerine daha yoğun, daha sürekli ve daha az görünür biçimlerde yeniden yapılandırmaktadır. Dijital Taylorizm olarak kavramsallaştırılan bu süreç, işin ölçülmesini, parçalanmasını ve yönetsel denetime açılmasını teknik sistemler aracılığıyla derinleştirmekte; kontrolü doğrudan hiyerarşik gözetimden ziyade performans ölçütleri, algoritmik karar çerçeveleri ve öz-denetim mekanizmaları üzerinden kurmaktadır. Böylece emek sürecinde otonomi, genişleyen bir özgürlük alanı olmaktan çok, önceden tanımlanmış hedefler ve teknik sınırlar içinde hareket etmeye indirgenen koşullu bir olasılık hâline gelmektedir.

Çalışmanın bulguları, dijitalleşmenin emek sürecinde kontrol-otonomi gerilimini çözmediğini; aksine bu gerilimi daha karmaşık ve çelişkili biçimlerde yeniden ürettiğini göstermektedir. Esneklik, yenilikçilik ve teknik yeterlilik söylemleri, işin örgütlenmesini daha rasyonel ve tarafsız gösterirken; ölçüm, izleme ve algoritmik denetim yoluyla emek üzerindeki kontrolü yoğunlaştırmaktadır. Bu süreçte sorumluluk giderek bireyselleşmekte, belirsizlik ve güvencesizlik işçi deneyiminin kalıcı bileşenleri hâline gelmektedir. Rıza ve direniş ise ortadan kalkmamakta; ancak daha parçalı, bireyselleşmiş ve süreksiz biçimler altında varlığını sürdürmektedir.

Bu çerçevede dijital Taylorizm, kapitalizmin emek süreci üzerindeki tahakkümünün yeni bir aşamasını değil, aynı mantığın güncellenmiş bir tezahürünü temsil etmektedir. Taylorizm'in özünü, teknik araçlardan ya da yönetim eğilimlerinden bağımsız olarak, emeğin denetlenmesi, üretim bilgisinin merkezileştirilmesi ve karar alma süreçlerinin emekten koparılması oluşturmaktadır. Dijital teknolojiler bu özü dönüştürmemekte; yalnızca onu daha etkili, daha sistematik ve daha az itiraza açık hâle getirmektedir. Bu sistematikleşme, ölçüm ve izlemenin süreklileşmesi, standartların yazılım/arayüzler üzerinden dayatılması ve ödül-yaptırımın veri temelli düzeneklerle işletilmesiyle belirginleşmektedir. Bununla birlikte bu yoğunlaşmanın düzeyi sektörlere, örgütsel yönetim tercihlerine ve emek gücü dengelerine göre farklılaşmakta; dijital Taylorizm farklı bağlamlarda farklı yoğunluklarda görünürlük kazanmaktadır. Dolayısıyla dijital Taylorizm'in, tek yönlü ve kaçınılmaz bir yoğunlaşma dinamiği olarak değil; belirli kurumsal ve güç ilişkileri altında yoğunlaşan, diğer bağlamlarda ise sınırlanan bir kontrol rejimi olarak kavramsallaştırılması gerekmektedir. Bu derleme çalışma, dijitalleşmeyi kopuş anlatılarıyla değil, Taylorizm'in kapitalist üretimde süreklilik arz eden kontrol rasyonalitesiyle ilişkilendirerek yeniden çerçevelemekte; ölçüm, standartlaştırma ve kararların teknik hale getirilmesini verimlilik gerekçelerinin ötesinde emek üzerindeki

tahakkümün kurumsallaşma biçimleri olarak okumaya katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede Taylorizm, belirli bir tarihsel evrede ortaya çıkmış teknik bir yönetim programından ibaret değildir. Kapitalist üretimde emeğin ölçülebilir, karşılaştırılabilir ve yönetsel müdahaleye açık hâle getirilmesine yönelik yapısal eğilimin kurumsallaşmış ifadesidir. Bu nedenle tarihsel olarak değişen, bu eğilimin varlığı değil; hangi araçlarla, hangi örgütsel düzenlemelerle ve hangi yoğunluk derecelerinde hayata geçirildiğidir. Dijitalleşme, bu kontrol mantığını ortadan kaldırmamakta; onu veri, algoritma ve arayüz mimarileri üzerinden yeniden örgütlemektedir.

İzleyen çalışmaların, dijital Taylorizm'in farklı sektörlerde hangi örgütsel düzenlemeler ve yönetim tercihleri altında yoğunlaştığını; performans ölçütlerinin nasıl müzakere edildiğini ve işçi failliğinin algoritmik sistemlerle kurduğu direniş biçimlerini daha ayrıntılı incelemesi gerekmektedir. Bu araştırma hattı, dijitalleşmenin emek sürecinde yalnızca daha fazla kontrol üretip üretmediğini değil, kontrolün hangi koşullarda meşrulaştığını ve hangi çatlaklardan aşındırılabilirdiğini de görünür kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Altenried, M. (2019). On the last mile: Logistical urbanism and the transformation of labour. *Work Organisation, Labour & Globalisation*, 13(1), 114-129.
- Altenried, M. (2020). The platform as factory: Crowdwork and the hidden labour behind. *Capital & Class*, 1-14.
- Bal, F., & Yılmaz, E. S. (2025). A bibliometric study on digital Taylorism and digital sustainability. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 349-369.
- Ball, K. (2010). Workplace surveillance: An overview. *Labor History*, 51(1), 87-106.
- Barker, J. R. (1993). Tightening the iron cage: Concertive control in self-managing teams. *Administrative Science Quarterly*, 38(3), 408-437.
- Beer, D. (2016). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society*, 1-13.
- Bostancı, M., & Yılmaz, Ö. (2025). Labour and exploitation processes in artificial intelligence: Example of digital Taylorism in data labelling. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (15), 24-48.
- Braverman, H. (2008). *Emek ve tekelci sermaye yirmi birinci yüzyılda çalışmanın değersizleşmesi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Brown P., Lauder, H., & Cheung, S. Y. (2020). *The death of human capital? Its failed promise and how to renew it in an age of disruption*. New York: Oxford University Press.
- Brown, P. (2024). Education, opportunity and the future of work in the fourth industrial revolution. *British Journal of Sociology of Education*.
- Burawoy, M. (1979). *Manufacturing consent changes in the labor process under monopoly capitalism*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Chesta, R. E. (2021). A new labor unionism in digital Taylorism? Explaining the first cycle of worker contention at Amazon logistics. In M. Klumpp & C. Ruiner (Eds.), *Digital supply chains and the human factor* (pp. 181-198). New York: Springer.
- Delbridge, R. (1998). *Life on the line in contemporary manufacturing: The workplace experience of Lean production and the Japanese' model*. New York: Oxford University Press.
- Delfanti, A., & Frey, B. (2020). Humanly extended automation or the future of work seen through Amazon patents. *Science, Technology, & Human Values*, 1-28.
- Duggal, H. K., Khatri, P., Thomas, A., & Pironti, M. (2024). Changing learning paradigms: An interplay of digital Taylorism and technostress on perceived employability. *Journal of Management History*, 30(2), 166-194.
- Edwards, R. (1979). *Contested terrain: The transformation of the workplace in the twentieth century*. New York: Basic Books.
- Frank, A. G., Dalenogare, L. S., & Ayala, N. F. (2019). Industry 4.0 technologies: Implementation patterns in manufacturing companies. *International Journal of Production Economics*, 210, 15-26.

- Friedman, A. L. (1977). *Industry and labour class struggle at work and monopoly capitalism*. London: The Macmillan Press.
- Gandini, A. (2018). Labour process theory and the gig economy. *Human Relations*, 72(6), 1039-1056.
- Gerber, C., & Krzywdzinski, M. (2019). Brave new digital work? New forms of performance control in crowdwork. In *Work and labor in the digital age* (pp. 121-143).
- Guerrero-Valle, J., Jorge-Barbuzano, E., Antolínez-Domínguez, I., & Roca, B. (2025). Embodied narratives of Amazon workers: A critical cartography of the warehouse. *Geoforum*, 166.
- Gundhus, H. O. I., Talberg, N., & Wathne, C. T. (2022). From discretion to standardization: Digitalization of the police organization. *International Journal of Police Science & Management*, 24(1), 27-41.
- Güler, M. A., & Tutar, K. (2025). *Dijital çağın yeni emeği: Platform çalışmaya sendikal bakış*. Ankara: HAK-İŞ Konfederasyonu Yayınları.
- Günsel, A., & Yamen, M. (2020). Digital Taylorism as an answer to the requirements of the new era. In B. Akkaya (Ed.) *Agile business leadership methods for industry 4.0* (pp. 103-119). Leeds: Emerald Publishing Limited.
- Head, S. (2014). *Mindless: Why smarter machines are making dumber humans*. New York: Basic Books.
- Henaway, M. (2023). Amazon's distribution space: Constructing a 'labour fix' through digital Taylorism and corporate Keynesianism. *ZFW - Advances in Economic Geography*, 67(4), 202-216.
- Holford, W. D. (2018). The future of human creative knowledge work within the digital economy. *Futures*.
- Huws, U. (2014). *Labor in the global digital economy: The cybertariat comes of age*. New York: Monthly Review Press.
- Hyman, R. (1987). Strategy or Structure? Capital, Labour and control. *Work, Employment & Society*, 1(1), 25-55.
- Jarrahi, M. H., Newlands, G., Lee, M. K., Wolf, C. T., Kinder, E., & Sutherland, W. (2021). Algorithmic management in a work context. *Big Data & Society*, 8(2).
- Jones, N. (2013). Quantification and substitution: The abstract space of virtual cinematography. *Animation: An Interdisciplinary Journal*, 8(3), 253-266.
- Kagermann, H., Wahlster, W., & Helbig, J. (2013). *Recommendations for implementing the strategic initiative industrie 4.0*. National Academy of Science and Engineering.
- Kellogg, K. C., Valentine, M. A., & Christin, A. (2020). Algorithms at work: The new contested terrain of control. *Academy Of Management Annals*, 14(1), 366-410.
- Klur, K., & Nies, S. (2023). Governed by digital technology? Self-perpetuation and social domination in digital capitalism. *Work Organisation, Labour & Globalisation*, 17(1), 12-33.
- Knights, D., & Willmott, H. (2000). The reengineering revolution? An introduction. David Knights & Hugh Willmott (Eds.). *The Reengineering Revolution? Critical Studies of Corporate Change* (pp. 1-25). London: SAGE Publications.
- Koşar, A. (2025). Dijital teknolojiler ve emek denetimi. *Toplum ve Hekim*, 40(4), 268-276.
- Kunda, G. (1986). *Engineering culture: Culture and control in a high-tech organization* (Doctoral Dissertation). Massachusetts Institute of Technology.
- Lee, M. K., Kusbit, D., Metsky, E., & Dabbish, L. (2015). Working with machines: The impact of algorithmic and data-driven management on human workers. In *Proceedings of the 33rd annual ACM conference on human factors in computing systems* (pp. 1603-1612).
- Littler, C. R. (1982). *The development of the labour process in capitalist societies*. London: Heinemann Educational Books.
- Liu, H. Y. (2023). Digital Taylorism in China's e-commerce industry: A case study of internet professionals. *Economic and Industrial Democracy*, 44(1), 262-279.
- Lopez, T., Riedler, T., Köhnen, H., & Fütterer, M. (2022). Digital value chain restructuring and labour process transformations in the fast-fashion sector: Evidence from the value chains of Zara & H&M. *Global Networks*, 22, 684-700.

- Lyon, D., Haggerty, K. D., & Ball, K. (2012). Introduction: Understanding surveillance. Kirstie Ball & David Lyon (Eds.). *Routledge Handbook of Surveillance Studies* (ss. 1-11). Oxford: Routledge.
- Mantello, P., & Ho, M. T. (2024). Emotional AI and the future of wellbeing in the post-pandemic workplace. *AI & Society*, 39, 1883-1889.
- Marglin, S. A. (1974). What do bosses do?: The origins and functions of hierarchy in capitalist production. *Review of Radical Political Economics*, 6, 60-112.
- Marx, K. (2020). *Kapital I. cilt.* İstanbul: Yordam Kitap.
- McCabe, D., & Knights, D. (2000). 'Such stuff as dreams are made on': BPR up against the wall of functionalism, hierarchy and specialization. David Knights & Hugh Willmott (Eds.). *The Reengineering Revolution? Critical Studies of Corporate Change* (pp. 63-87). London: SAGE Publications.
- Meijerink, J., & Bondarouk, T. (2023). The duality of algorithmic management: Toward a research agenda on HRM algorithms, autonomy and value creation. *Human Resource Management Review*, 33(1).
- Merchant, K. A., & Van der Stede, W. A. (2017). *Management control systems: Performance measurement, evaluation, and incentives*. Edinburgh: Pearson.
- Meyer, U., Schaupp, S., & Seibt, D. (Eds.). (2019). *Digitalization in industry: Between domination and emancipation*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Milanez, A., Lemmens, A., & Ruggiu, C. (2025). Algorithmic management in the workplace: New evidence from an OECD employer survey. *OECD Artificial Intelligence Papers*.
- Montgomery, D. (1987). *The fall of the house of labor: The workplace, the state, and American labor activism, 1865-1925*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moore, P. V., Upchurch, M., & Whittaker, X. (2018). Humans and machines at work: Monitoring, surveillance and automation in contemporary capitalism. In *Humans and Machines at Work: Monitoring, Surveillance and Automation in contemporary Capitalism* (pp. 1-16). Cham: Springer International Publishing.
- Moore, P., & Robinson, A. (2015). The quantified self: What counts in the neoliberal workplace. *New Media & Society*, 18(11), 2774-2792.
- Moorkens, J. (2020). "A tiny cog in a large machine": Digital Taylorism in the translation industry. *Translation Spaces*, 9(1), 12-34.
- Noponen, N., Feshchenko, P., Auvinen, T., Luoma-aho, V., & Abrahamsson, P. (2024). Taylorism on steroids or enabling autonomy? A systematic review of algorithmic management. *Management Review Quarterly*, 74, 1695-1721.
- Orlikowski, W. J. (1992). The duality of technology: Rethinking the concept of technology in organizations. *Organization Science*, 3(3), 398-427.
- Orlikowski, W. J. (2007). Sociomaterial practices: Exploring technology at work. *Organization Studies*, 28(9), 1435-1448.
- Ouma, S., & Premchander, S. (2022). Labour, efficiency, critique: Writing the plantation into the technological present-future. *EPA: Economy and Space*, 54(2), 413-421.
- Parfitt, H., & Çelik, E. (2025). Logistics platforms' 'new' mode of appropriation? An analysis of four trends from inside Germany's Q-commerce sector. *Work Organisation, Labour & Globalisation*, 19(2), 261-277.
- Pasquale, F. (2015). *The black box society: The Secret algorithms that control Money and information*. Cambridge: Harvard University Press.
- Pons-Vignon, N. (2025). Power resources and the last-mile problem in logistics: Reflections on a Swiss labour struggle. *New Political Economy*, 30(3), 403-417.
- Power, M. (1997). *The audit society: Rituals of verification*. Oxford: Oxford University Press.
- Prause, L. (2021). Digital agriculture and labor: A few challenges for social sustainability. *Sustainability*, 13(11).
- Rani, U., Pesole, A., & Vázquez, I. G. (2024). Algorithmic Management practices in regular workplaces: case studies in logistics and healthcare. *Luxembourg: Publications Office of the European Union*.

- Rosenblat, A., & Stark, L. (2016). Algorithmic labor and information asymmetries: A case study of Uber's drivers. *International Journal of Communication*, 10, 3758-3784.
- Scolari, C. (2009). The sense of the interface: Applying semiotics to HCI research. *Semiotica*, 177(1-4), 1-27.
- Scott, A. J., Lucarelli, S., Peters, M. A., & Vercellone, C. (2013). Cognitive-cultural production, digital labour and the new frontiers of knowledge: A conversation with Allen J. Scott. *Knowledge Cultures*, 1(4), 167-178.
- Sennett, R. (2014). *Karakter aşınması: Yeni kapitalizmde işin kişilik üzerindeki etkileri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, F. W. (2014). *Bilimsel yönetimin ilkeleri*. Ankara: Adres Yayınları.
- Thompson, P. (1983). *The nature of work: An introduction to debates on the labour Process*. London: The Macmillan Press.
- Thompson, P., & Ackroyd, S. (1995). All quiet on the workplace front? A critique of recent trends in British industrial sociology. *Sociology*, 29(4), 615-633.
- Thompson, P., & Smith, C. (2010). Introduction: Labour process theory in retrospect and prospect. Paul Thompson & Chris Smith (Eds.). *Working Life Renewing Labour Process Analysis* (ss. 1-11). New York: Palgrave Macmillan.
- Townley, B. (1993). Performance appraisal and the emergence of management. *Journal of Management Studies*, 30(2), 221-238.
- Tulunay, S., & Türköz, T. (2025). Elektronik izlemenin çalışanların iş güvencesizliği algısı ve işten ayrılma niyetlerine etkisinde psikolojik sağlamlığın aracı rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 12(28), 535-563.
- Vallas, S. P. (1999). Rethinking post-Fordism: The meaning of workplace flexibility. *Sociological Theory*, 17(1), 68-101.
- Vallas, S., & Schor, J. B. (2020). What do platforms do? Understanding the gig economy. *Annual Review of Sociology*, 46(1), 273-294.
- Veen, A., Barratt, T., & Goods, C. (2020). Platform-capital's 'app-etite' for control: A labour process analysis of food-delivery work in Australia. *Work, Employment and Society*, 34(3), 388-406.
- Webb, S. (2012). Online tutoring and emotional labour in the private sector. *Journal of Workplace Learning*, 24(5), 365-388.
- Wilkesmann, M., & Wilkesmann, U. (2018). Industry 4.0 - organizing routines or innovations? *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*.
- Wood, A. J. (2021). Algorithmic management consequences for work organisation and working conditions (No. 2021/07). *JRC Working Papers Series on Labour, Education and Technology*.
- Wood, S. (1989). The transformation of work?. Stephen Wood (Ed.). *The Transformation of Work: Skill, Flexibility and the Labour Process* (ss. 1-43). London: Unwin Hyman.
- Woodcock, J. & Graham, M. (2020). *The gig economy: A critical introduction*. Cambridge: Polity Press.
- Yılmaz, Ö. (2023). Digital capitalism and individualization of labour: The case of remote work. *Journal of Human and Social Sciences (JOHASS)*, 6(1), 99-125.
- Yılmaz, Ö. (2025). Digital Taylorism and reification: A literature review on the recolonization of life. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 8(1), 79-88.

YAZAR BEYANI/AUTHORS' DECLARATION

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygundur. Yazar(lar) tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir ve araştırma sürecinde mali destek alınmamıştır. Çalışmada kullanılan ölçek için gerekli izinler alınmıştır. Araştırma için etik kurul izni alınmış olup, izin bilgileri makale metninde belirtilmiştir.

This study complies with research and publication ethics. The authors declare no conflict of interest and report no financial support. Necessary permissions for the scale used in the study were obtained. Ethical approval was obtained for this research, and relevant information is provided in the manuscript.

YAPAY ZEKA KULLANIM BEYANI/AI USAGE STATEMENT

Yazar(lar), bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ destekli araçların kullanımına ilişkin varsa katkıları beyan eder. Yapay zekâ araçları kullanılmışsa, bu araçların adı ve kullanım amacı açıkça belirtilmiştir. Çalışmanın tüm bilimsel sorumluluğu yazar(lar)a aittir.

The author(s) declare any use of AI-assisted tools in the preparation of this manuscript. If used, the name of the tool and its purpose are clearly stated. Full scientific responsibility for the content rests with the author(s).

MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI/ CONTRIBUTION RATE OF RESEARCHERS

Yazar(lar), çalışmanın kavramsallaştırma, yöntem, veri analizi ve yazım süreçlerine katkı sunmuştur. Yazar katkı oranları aşağıda belirtilmiştir.

The author(s) contributed to the conceptualization, methodology, data analysis, and writing of the manuscript. Contribution rates are specified below.

1.Yazar: %100